

Als mens (en burger?)

Verkennend onderzoek naar effectieve en minder effectieve omgangsvormen van professionals in de omgang met soevereine mensen in Nederland.

Naam: Merel van Rees – van Bekkum
Studentnr.: 1040642
Email: merel.vanrees@uvh.nl

MT-BKS-23/24, Master Thesis

Coördinator: Miglani, N. Dr.

Thesisbegeleider: Hurenkamp, M. Prof.Dr.

Tweede lezer: Rees, van P. Dr.

Universiteit voor Humanistiek

7 juli 2024

Aantal woorden: 20.020

Samenvatting

Deze thesis verkent de interacties tussen professionals en soevereine individuen in Nederland, met een focus op effectieve en ineffectieve benaderingen. Het onderzoekt de unieke kenmerken van soevereine individuen, hun motivaties en hun vaak gespannen relatie met overheidsautoriteit. Door een combinatie van literatuuronderzoek en diepte-interviews met zowel soevereine individuen als eerstelijnsprofessionals, identificeert het onderzoek de belangrijkste uitdagingen en succesvolle strategieën in de omgang met deze groep. De bevindingen suggereren dat een niet-oordelende, gepersonaliseerde benadering en flexibele organisatorische beleidsregels de interacties aanzienlijk kunnen verbeteren. De studie benadrukt de noodzaak van praktische, uitvoerbare stappen en de spanningen tussen professionele autoriteit en de anti-institutionele houding van soevereine individuen. De thesis concludeert met aanbevelingen om deze inzichten te integreren in de professionele praktijk en suggereert gebieden voor verder onderzoek om effectievere strategieën te ontwikkelen voor het betrekken van soevereine individuen en andere gemarginaliseerde groepen.

Engels

This thesis explores the interactions between professionals and sovereign individuals in the Netherlands, focusing on effective and ineffective approaches. It examines the unique characteristics of sovereign individuals, their motivations, and their often tense relationship with governmental authority. Through a combination of literature review and in-depth interviews with both sovereign individuals and frontline professionals, the research identifies key challenges and successful strategies in dealing with this group. The findings suggest that a non-judgmental, personalized approach and flexible organizational policies can significantly improve interactions. The study highlights the need for practical, actionable steps and the tensions between professional authority and the anti-institutional stance of sovereign individuals. The thesis concludes with recommendations to integrate these insights into professional practice and suggests areas for further research to develop more effective strategies for engaging sovereign individuals and other marginalized groups.

Voorwoord

Er is niets zo fascinerend als nadenken over hoe wij als burgers met verschillende visies onze samenleving vormgeven. Het intrigeert mij waarom we er niet altijd in slagen ons systeem en beleid zo in te richten dat het recht doet aan de meest kwetsbaren. Deze drive om bij te dragen aan de samenleving leidde tot mijn keuze voor de opleidingen sociaal cultureel werk en bestuurskunde, en uiteindelijk naar het onderwijs, met een specialisatie in participatie en medezeggenschap. Daar komt nu een liefde voor onderzoek bij.

Diezelfde drive zorgde ervoor dat ik onderzoek wilde doen naar de Nederlandse soevereine beweging. Het fascineerde mij waarom mensen afstand zouden willen doen van hun burgerrechten en uit de samenleving willen stappen. Mijn zoektocht in deze onbekende wereld bracht me in contact met mensen die een diepe wens hebben voor een rechtvaardige samenleving. Zowel de (eerstelijns)professionals als de soevereine, autonome en vrije mensen lieten dit zien. Deze thesis onderstreept de noodzaak voor sociaalwetenschappelijk onderzoek naar de soevereine beweging, met een focus op burgerschap en maatschappelijke betrokkenheid. Veiligheidsaspecten en radicalisering spelen een rol, maar er is ook aandacht nodig voor de maatschappelijke betrokkenheid van de beweging en de mogelijke koppeling aan burgerlijke ongehoorzaamheid als reactie op de huidige (participatie)samenleving.

Zoals een respondent in mijn onderzoek terecht zei (en ik paraphraseer): *"Gebruik deze groep als spiegel en richt het systeem zo in dat men niet de behoefte heeft om het te ontvluchten. Het systeem dat we ooit hebben opgezet werkt niet meer in deze tijd en creëert weerstand en onvrede. Als we doorgaan zoals nu, hebben we straks niet 10.000 anti-institutionele burgers, maar drie miljoen."*

Ik denk dat daar alles mee is gezegd.

Het was een oprecht genoegen om dit onderzoek te doen aan de Universiteit voor Humanistiek, te leren van bevlogen professionals en academici, en mijn 'koninklijke route' die begon op het VMBO van een speciaal onderwijs school af te ronden met een mastergraad.

Dankwoord

Mijn dank is groot en gaat allereerst uit naar de respondenten van mijn onderzoek. De soevereine, autonome en vrije mensen die, na enige aarzeling, met vertrouwen en openheid deelnamen, en de (eerstelijns)professionals die open spraken over hun praktijkervaring en mij doorverwezen binnen hun netwerk. Bedankt aan mijn stagebegeleider en haar collega's van de directie Democratie & Bestuur van het ministerie van BZK voor hun vertrouwen en begeleiding. Dank aan mijn thesisbegeleider, Prof. dr. Menno Hurenkamp, voor zijn waardevolle kennis, complimenten en humor, verpakt in een (soms)

pijnlijke rode pen. Bedankt aan Hans en Linda van onderzoeksbureau EMMA voor het sparren en de (goede) koffie, en mijn (studie)vriendin Margo voor haar steun en hulp. Dank aan Daphne en Marcel voor het controleren van deze thesis op spelling en grammatica, en aan mijn vrienden en familie die mij een jaar moesten missen en mij garandeerde dat ze er waren. Ik miste jullie ook. Mijn collega's en leidinggevende verdienen mijn waardering voor het opvangen van mijn klaagzang en werk zodat ik deze studie kon afronden. Ten slotte wil ik mijn man, Baruch, bedanken voor zijn steun tijdens de één afslag weg van zenuwzinkingen, eeuwige aanmoediging en er gewoon zijn. Altijd en overal.

Aan de Universiteit voor Humanistiek, zoals we dan in Brabant zeggen: *'houdoe en bedankt!'*

Merel van Rees (– van Bekkum)

Amersfoort, 7 juli 2024.

Noot: omdat de mensen binnen de soevereine beweging nadrukkelijk hebben aangegeven zich niet te identificeren als burger, heb ik er voor gekozen om tijdens het schrijven van deze thesis de term mens te gebruiken.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Voorwoord	3
Hoofdstuk 1: Introductie	7
1.1. Introductie	7
1.2. Probleemstelling & relevantie.....	9
1.2.1. Probleemstelling.....	9
1.2.2. relevantie.....	10
1.3. Doel- en vraagstelling	11
1.3.1. Hoofdvraag	12
1.3.2. Deelvragen.....	12
1.4. Leeswijzer	12
Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader	14
2.1. Soevereine burgers in de literatuur	14
2.1.1. Het ontstaan	14
2.1.2. Gemene delers & motivatie.....	15
2.1.3. Uitingen van soeverein gedachtegoed	18
2.2. De Nederlandse soevereine beweging	19
2.3. Mensen met soeverein gedachtegoed & (eerstelijns)professionals	21
Hoofdstuk 3: Onderzoeksstrategie & methoden	23
3.1. Onderzoeksdesign.....	23
3.2. Onderzoekspopulatie	23
3.3. Dataverzameling	24
3.4. Data-analyse.....	25
3.5. Ethiek & Validiteit.....	26
Hoofdstuk 4: De soevereine beweging in Nederland	28
4.1. Onderscheidende kenmerken	28
4.2. Deelconclusie	34
Hoofdstuk 5: Worsteling van professionals	36
5.1. Worsteling van professionals	36
5.2. Hulpbehoefte	40
5.3. Deelconclusie.....	42
Hoofdstuk 6: Effectieve en minder effectieve handelingen	44
6.1 Effectieve handelingen.....	44
6.2 Minder effectieve handelingen	46
6.3. Deelconclusie.....	48

Hoofdstuk 7: Discussie	49
7.1. Beperkingen van het onderzoek.....	49
7.2. Discussie	51
Hoofdstuk 8: Conclusie	55
8.1. Conclusie.....	55
8.2. Aanbevelingen.....	56
8.3. Aanbevelingen voor vervolgonderzoek	56
Hoofdstuk 9: Literatuurlijst	58
Hoofdstuk 10: Bijlagen	65
10.1. Datamanagementplan	65
10.2. Informed consentformulier	69
10.3. Topiclist interviews	70
10.4. Codeerschema	71

Hoofdstuk 1: Introductie

“The value of all things contracted for is measured by the appetite of the contractors, and therefore the just value is that which they be contented to give.” – Thomas Hobbes, *The Social Contract* (1651)

1.1. Introductie

De zeventiende-eeuwse Engelse filosoof Hobbes legt in zijn boek *The Leviathan* zijn theorie van het sociale contract uit. De ‘Law of Nature’ (natuurwet/natuurtoestand) is oorlog, en om de vrede te bewaren moet iedereen een ‘contract’ afsluiten¹. Hobbes stelt dat je een deel van je vrijheid moet opgeven en overdragen aan een absoluut heerser in ruil voor vrede en veiligheid. Op deze manier wordt een individu een burger met een gezamenlijk belang. Inmiddels zijn we vier eeuwen verder, maar de basis van Hobbes' theorie staat nog steeds overeind. Als burger geef je een deel van je vrijheid op, en in ruil daarvoor leef je in een samenleving waarin je in vrede en veiligheid kunt leven. Burgerschap is het fundament van onze samenleving geworden, waarin we elkaar als gelijkwaardig erkennen, ondanks onze verschillen (Hurenkamp & Tonkens, 2018). Jouw burgerschap geeft je namelijk rechten, zoals het recht op zorg of het recht op onderwijs. Om dit te betalen en te waarborgen, geeft jouw burgerschap je ook een aantal plichten. Het betalen van belasting en je houden aan de wet- en regelgeving zijn hier voorbeelden van (Hurenkamp, 2017). De absoluut heerser waar Hobbes over sprak, noemde hij *de Leviathan*, naar het Bijbelse monster. In de tijd van Hobbes was dit de soevereine vorst. In zijn ideale wereld zou de soevereine vorst alleen de wetten en regels handhaven die het volk, de burgers, hebben gemaakt². Het vernoemen van de vorst naar een Bijbels monster zegt veel over hoe Hobbes naar de rol van vorst keek. Voor Hobbes was deze soevereine vorst namelijk een noodzakelijk kwaad. In zijn tijd werd Engeland geplaagd door verschillende burgeroorlogen, vandaar dat hij spreekt over de natuurtoestand van de mens als oorlog (Kavka, 1983). Filosofen zoals Rousseau en Locke, die in de eeuwen na Hobbes kwamen, geloofden juist dat de mens van nature goed is, of dat de aarde van iedereen is³. De natuurtoestand volgens Locke is driedelig: ieder mens heeft recht op leven, vrijheid en bezit; de meest basale natuurwetten (Tuckness, 2024). Het idee van het sociale contract en de handhaving daarvan houdt ons dus al eeuwen bezig. En ook in onze tijd blijft het een relevant onderwerp. Je visie over de natuurtoestand en de inherente rechten van de mens kunnen veranderen, maar hoe je het ook wendt of keert, de theorie van Hobbes blijft overeind staan. Wil je in een samenleving wonen? Dan moet je een deel van je vrijheid opgeven.

¹ Uit : Hobbes, T., Locke, J., & Rousseau, J. (2023). *Gateway to the Social Contract: Selections from Thomas Hobbes' Leviathan, John Locke's Second Treatise on Government, and Jean-Jacques Rousseau's The Social Contract*. Gateway Editions.

² Idem.

³ Idem.

Tegenwoordig is er in Nederland misschien geen soevereine vorst meer, maar wel een democratische rechtsstaat, die haar democratie indeelt op basis van een parlementair construct (Schaap et al., 2019). Alle Nederlandse burgers vanaf 18 jaar of ouder hebben stemrecht in alle democratisch verkozen organen. Je mag je verkiesbaar stellen en je mag stemmen. Op deze manier proberen we wetten en regels te maken waarmee de meerderheid van de burgers het eens is (Schaap et al., 2019). Maar wat als je geen burger (meer) wilt zijn? Als je ontevreden bent en zo weinig vertrouwen hebt in de democratische rechtstaat en hoe de overheid vorm geeft aan je rechten en plichten, kun je dan je burgerschap opzeggen? Het korte antwoord op die vraag is nee. Het lange antwoord? Volgens de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) ⁴ is het alleen mogelijk om je Nederlandse burgerschap op te zeggen op het moment dat je een andere nationaliteit hebt. Heb je alleen een Nederlandse nationaliteit? Dan is het niet mogelijk, omdat je anders stateloos bent. Als je stateloos bent, kun je veelal geen aanspraak maken op de meest basale mensenrechten (UNHCR, 2022)⁵. Dat betekent niet dat er geen mensen zijn die het daar niet mee eens zijn, of daarvan overtuigd zijn.

Deze studie, mijn thesis, gaat over een relatief nieuw fenomeen in Nederland (en niet alleen in Nederland, maar dat ligt buiten het onderzoeksterrein van deze thesis), namelijk de zogenaamde 'soevereinen'. Dit zijn burgers (of zoals later in deze thesis zal blijken, noemen zij zich liever mensen) die zichzelf soeverein verklaren en daaruit het recht afleiden om bijvoorbeeld geen belasting- of parkeerboetes te betalen. Ook het uitgeven van eigen rijbewijzen, identiteitsbewijzen en zichzelf uitroepen tot 'sheriff' blijken uitingen te zijn van hun soevereine gedachtegoed. Doordat ze 'afstand doen' van hun burgerschap, zijn ze niet langer gehouden aan de Nederlandse wet- en regelgeving. Koppel dit aan een diep wantrouwen tegenover de (semi-)overheid, politiek, wetenschap en 'mainstream' media, en het is niet moeilijk om je voor te stellen dat het in contact staan met deze doelgroep moeilijkheden met zich mee kan brengen. In deze thesis leg ik uit wie deze burgers zijn, wat hun overtuigingen en motivaties zijn en welk gedrag zij (mogelijk) vertonen. Ik ga daarbij specifiek in op de (eerstelijns)professionals die in hun werk met deze burgers in contact staan, en welke strategieën deze professionals kunnen helpen in het contact en (eventueel) de hulpverlening. Deze thesis is een verkennend, kwalitatief onderzoek (Boeije & Bleijenbergh, 2023), met een beperkte steekproef onder soevereine mensen en de professionals die met hen in contact staan. Ik prenteer dus niet dat ik alle mensen met soeverein gedachtegoed kan identificeren of alle soorten van professionals die met hen in contact staan, of dat zouden moeten. Het doel van dit onderzoek is om een referentiekader te bieden om de discussie over de interactie tussen mensen met soeverein gedachtegoed en professionals verder te stimuleren.

⁴ Naturalisatiedienst, I. E. (2023, 4 september). Afstand nationaliteit. IND. <https://ind.nl/nl/afstand-nationaliteit#:~:text=Volgens%20de%20Nederlandse%20wet%20moet,dit%20ook%20niet%20van%20u>.

⁵ Staatlozen: Geen nationaliteit en geen paspoort - UNHCR Nederland. (2024, 13 juni). UNHCR Nederland. <https://www.unhcr.org/nl/wie-we-zijn/wie-we-helpen/staatlozen/#:~:text=UNHCR%20zet%20zich%20in%20om,Beperking%20der%20Staatloosheid%20van%201961>.

1.2. Probleemstelling & relevantie

1.2.1. Probleemstelling

Als deze thesis gaat over mensen die zichzelf soeverein verklaren en de (eerstelijns)professionals die met hen in contact staan, waarom begin ik mijn introductie dan met Hobbes en zijn idee over het sociaal contract? Om dat uit te leggen, is het goed om te duiden wie deze soevereine mensen zijn. Volgens de AIVD (2024):

"Personen die zich 'soeverein' noemen, geloven dat de Nederlandse overheid geen legitieme macht over hen uitoefent en dat ze zelf mogen bepalen of de Nederlandse wet- en regelgeving op hen van toepassing is. Op basis van een alternatieve opvatting van de rechtsgeschiedenis beschouwen zij de huidige Nederlandse wetten als contracten die alleen van toepassing zijn wanneer ze daar zelf expliciet mee instemmen. Daarmee menen ze dat alleen zij zelf verantwoordelijk zijn voor hun eigen leven."

Wat deze personen eigenlijk doen, is het opzeggen van hun sociaal contract met de overheid. Een sociaal contract, zoals geschetst in de introductie, is echter niet een contract met de overheid, maar met de samenleving (Tuckness, 2024). Daarnaast is het sociaal contract een idee, een filosofische theorie; het is geen fysiek contract dat je ondertekent als burger van een land. Toch zal in verschillende hoofdstukken in deze thesis terugkomen, dat dit wel de kern van het soevereine gedachtegoed is. Maar waarom is dat een probleem? In Nederland heb je immers het recht om te geloven wat je wilt en dit ook te belijden, of het nu gaat om religie, levensbeschouwing of ideologie. Sterker nog, je mag je leven inrichten zoals je dat zelf wilt. Dat recht heb je. Over die rechten en plichten kunnen meningen verschillen, en dat is het mooie van onze democratische rechtsstaat. Juist daarin zit het probleem. De fenomeenanalyse van de AIVD (2024) heeft het over mensen die zelf mogen bepalen of de Nederlandse wet- en regelgeving op hen van toepassing is. Hoe denkt deze doelgroep dat dan te doen?

De afgelopen jaren zijn er bij verschillende (semi-)overheidsorganisaties brieven binnengekomen van soevereine burgers die aangeven dat zij zich soeverein verklaren. Deze brieven worden vaak 'opzegging machtiging bestuur' genoemd. In deze brieven geven soevereine mensen aan dat zij met de brief niet langer vallen onder het sociale contract dat de Nederlandse Staat met hen is aangegaan. In een interview met de Trouw (2023) geeft de president van de Hoge Raad der Nederlanden, de hoogste rechter in civiele, straf- en belastingzaken, aan dat er 19 verhuisdozen met deze brieven bij de Hoge Raad zijn binnengekomen. Het is opmerkelijk en uitzonderlijk dat de president van de Hoge Raad publiekelijk de noodklok luidt (de Boer, 2024). Ze spreekt over "*kwetsbare burgers die verder wegzakken*". Ook de

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) ontvangt diverse meldingen van gemeenteambtenaren en andere lokale (semi-overheids)instanties die de VNG benaderen voor advies. In een artikel geeft de VNG (2023) aan dat organisaties contact met hen opnemen omdat met name gemeenten te maken krijgen met andere uitingen van soeverein gedachtegoed. Voorbeelden hiervan zijn: geen (gemeentelijke) belastingen meer betalen, het stoppen van het betalen van huur, zich uitschrijven bij gemeenten, en kinderen van school halen (Rijksoverheid, 2023; VNG, 2023; Louwerse, 2024). Daarnaast ziet de politie dat een deel van de soevereinen ongeldige identiteitsdocumenten bij zich draagt en met andere nummerborden de weg op gaat (AIVD, 2024). **Los van het feit dat deze (semi-)overheidsorganisaties deze brieven ontvangen, is het probleem niet alleen de boodschap die de briefschrijvers geven, maar ook de actieve uiting daarvan.**

Tegelijkertijd roept dit ook de vraag op, waarom willen mensen zichzelf soeverein verklaren? De fenomeenanalyse van de AIVD (2024), samen met een eerdere analyse naar anti-institutioneel gedachtegoed van de AIVD en de NCTV (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid) in 2023, geeft aan dat burgers met soeverein gedachtegoed dit doen **omdat er sprake is van een diep wantrouwen richting de overheid**. Waar komt dat gebrek aan vertrouwen vandaan? De verhouding tussen burgers en overheid is altijd een onderwerp van gesprek geweest (Rochon, 1998), maar de afgelopen jaren zie je dat het vertrouwen in de politiek (en daarmee vaak de overheid) ook onder de 'reguliere' burgers dalende is. Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) had in 2018 ongeveer 42% van de bevolking vertrouwen in de Tweede Kamer, terwijl dat percentage in 2022 gedaald was naar 30,4%. Dit is een significante daling van 11,6% in vier jaar tijd. Dit zie je bijvoorbeeld ook terug in de sterk wisselende verkiezingsuitslagen. Volgens de Kiesraad, het orgaan met als centrale opgave om toezicht te houden op verkiezingen, toont de uitslag van de Tweede Kamerverkiezingen van november 2023 aan dat er 15 politieke partijen zitting gaan nemen in de Tweede Kamer, dat is het hoogste aantal sinds 1972, toen er 14 partijen zitting namen (Kiesraad, 2023)⁶. De recente toeslagenaffaire, de maatregelen die zijn genomen tijdens de COVID-19-pandemie, en het voortdurende conflict rondom het Groningse gas bevestigen voor veel burgers hun scepsis. Niet alleen jegens (semi-)overheidsinstanties, maar ook jegens de samenleving, de rechtsstaat en de democratie zelf. De mensen binnen de soevereiniteitsbeweging vormen mogelijk het meest uitgesproken voorbeeld van burgers die, zoals Famke Louise het tijdens de COVID-19-pandemie in 2020 uitdrukte, zeggen: *"Ik doe niet meer mee."*

1.2.2. relevantie

Deze thesis heeft zowel maatschappelijke als wetenschappelijke relevantie. Het is zeker niet de eerste keer dat er groepen zijn in de samenleving die zo min mogelijk of geen overheidsbemoeyenis willen. Ook groepen die zich afkeren van de huidige samenleving en maatschappij zijn niet nieuw; denk bijvoorbeeld aan anarchisten (Williams, 2018) of libertariërs (Van Der Vossen, 2017). Hoewel er vaak een politieke of

⁶ Dat aantal staat los van de splinterpartijen die in een tussentijdse periode kunnen ontstaan omdat leden van de Tweede Kamer het niet meer eens zijn met de politieke partij waar ze oorspronkelijk voor gekozen waren.

sociaal-filosofische ideologie te vinden is onder deze doelgroepen, groeien deze groepen vaak op het moment dat er grote maatschappelijke veranderingen plaatsvinden (Andrain & Apter, 1995; Crutchfield, 2018). Dat is niet verrassend. (Grote) maatschappelijke veranderingen kunnen leiden tot (sociaaleconomische) instabiliteit, een gevoel van verlies van gemeenschap en herkenning, maar kunnen ook zorgen voor een verlangen naar controle en autonomie (Hodge, 2019). Naast grote maatschappelijke veranderingen is ook de verhouding tussen burger en overheid een belangrijke factor (Rochon, 1998). Het is moeilijk te ontkennen dat Nederlandse (semi-)overheidsinstanties en de politiek kampen met deze problematiek. Je niet gezien en niet gehoord voelen vergroot de kans op eventuele frustratie, die vervolgens een uitlaatklep nodig heeft. Die frustratie en gebrek aan vertrouwen vergroten de eventuele kans op escalatie (Fassin, 2013; Park et al., 2023). Wanneer professionals worden geconfronteerd met brieven en gedragingen die de doelgroep zelf schaden, is het noodzakelijk om te kijken welke interventies wel en niet effectief zijn. Immers, het begrijpen van de doelgroep draagt bij aan effectiever beleid en interventies (Carmen et al., 2013). Daarnaast is dit onderzoek wetenschappelijk relevant. Er is de afgelopen decennia veel geschreven over de interactie tussen burger en overheid (Bovens & Wille 2011; Schillemans & den Otter, 2014; Tonkens & Hurenkamp, 2023), maar de omgang met burgers die zeggen zich actief af te keren van de samenleving en de (semi-)overheidsinstanties is slecht uitgewerkt (Van Der Tier et al., 2021). Ook is er op Nederlandse bodem weinig academische kennis te vinden over de soevereine beweging (de Boer, 2024). Veel bekend onderzoek heeft een veiligheidscomponent (AIVD, 2023); sociaalwetenschappelijk onderzoek ontbreekt, en deze thesis poogt daarmee bij te dragen aan het opvullen van deze kennislacune.

In eerder verkennend onderzoek naar de definitievorming van soeverein burgerschap in Nederland, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), sprak ik met (eerstelijns)professionals die ervaring hebben met 'soevereine mensen'. Deze professionals zagen gebeuren dat schulden steeds verder opliepen, dat men zich afzonderde van vrienden en familie, en dat sommige mensen in deze doelgroep zelfs hun baan verloren. Ik sprak voor dat onderzoek ook met soevereine mensen zelf. Het verstoorde vertrouwen onder mensen met soeverein gedachtegoed jegens de (semi-)overheid, wetenschap en professionals heb ik tijdens deze gesprekken eveneens ervaren. **Dus, om alles wat ik hierboven heb geschreven samen te vatten:** als een diepgeworteld wantrouwen ervoor zorgt dat (lokale en semi-)overheden en professionals door mensen met een soeverein gedachtegoed op afstand worden gehouden, maar de behoefte om te helpen en de zorgplicht blijft bestaan, welke strategieën zouden dan wel helpen?

1.3. Doel- en vraagstelling

De doelstelling van deze thesis is tweedelig. Het kennisdoel is om, op basis van bestaande academische kennis, inzichten te verwerven in wat de soevereine beweging in Nederland is, en tegen welke problemen (eerstelijns)professionals in hun werk met deze doelgroep aanlopen. Deze inzichten worden verder

aangevuld met eigen bevindingen uit eerder onderzoek voor het ministerie van BZK en nieuwe kennis uit diepte-interviews met (eerstelijns)professionals. Het handelingsdoel is om een referentiekader te bieden om de discussie over de interactie tussen mensen met soeverein gedachtegoed en professionals verder te stimuleren.

1.3.1. Hoofdvraag

Om de doelstelling van deze thesis te kunnen behalen is het belangrijk om de volgende twee vragen te beantwoorden:

- A. Hoeveel mensen met soeverein gedachtegoed zijn er naar schatting en wat voor gedrag vertonen zij?
- B. Met welke (eerstelijns)professionals hebben deze mensen (waarschijnlijk) te maken en op welke manier?

In hoofdstuk drie van dit voorstel zal ik dieper ingaan op de onderzoekstrategie en de gebruikte methoden. Voor nu is het belangrijk om op te merken dat dit een exploratief onderzoek is (Boeije & Bleijenbergh, 2023). Zoals ik eerder al verwoorde, prenter ik dus niet dat ik alle mensen met soeverein gedachtegoed kan identificeren of alle soorten van professionals die met hen in contact staan, of dat zouden moeten. Het doel van dit onderzoek is dan ook om een referentiekader te bieden om de discussie over de interactie tussen mensen met soeverein gedachtegoed en professionals verder te stimuleren.

Dat brengt mij tot de volgende hoofdvraag:

“Welke uitdagingen ervaren professionals in het omgaan met mensen die zichzelf ‘soeverein’ verklaren, en wat in hun aanpak ervaren zij als meer en minder effectief?”

1.3.2. Deelvragen

Om de hoofdvraag van mijn onderzoek te beantwoorden zijn de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Wat zijn onderscheidende kenmerken van burgers die zichzelf soeverein verklaren?
2. Waar worstelen professionals mee in hun omgang met soevereine burgers?
3. Welke omgangsvormen beschouwen zij als meer en minder effectief in het contact met soevereine burgers?

1.4. Leeswijzer

Deze scriptie is opgedeeld in de volgende hoofdstukken: een literatuuroverzicht (theoretisch kader), het onderzoekdesign, drie inhoudelijke hoofdstukken, een discussie, een conclusie en de bijlagen. Hoofdstuk twee biedt een theoretisch kader en bespreekt (internationale) literatuur over de soevereine beweging, waarmee de thesis binnen het huidige onderzoek naar deze beweging in Nederland wordt gesitueerd. Hoofdstuk drie richt zich op het design van de thesis en beschrijft de verzameling en analyse

van de data, deels afkomstig uit eerder onderzoek in opdracht van het Ministerie van BZK over de definitievorming van soeverein burgerschap in Nederland. In hoofdstuk vier wordt de eerste deelvraag: *“Wat zijn de onderscheidende kenmerken van burgers die zichzelf soeverein verklaren?”* beantwoord met behulp van het verkennende onderzoek. Dit hoofdstuk biedt inzicht in de soevereine beweging in Nederland, hun motieven en zelfperceptie, en draagt bij aan de kennis over deze beweging in Nederland. Hoofdstuk vijf behandelt de tweede deelvraag: *“Waar worstelen professionals mee in hun omgang met soevereine burgers?”*. De data voor dit hoofdstuk zijn verkregen uit gesprekken met professionals over de moeilijkheden die zij ervaren in het contact met de soevereine beweging. Het doel is inzicht te geven in de worstelingen van professionals. Hoofdstuk zes beantwoordt de laatste deelvraag: *“Welke omgangsvormen beschouwen zij als meer en minder effectief in het contact met soevereine burgers?”*. Het hoofdstuk biedt inzicht in de omgangsvormen die professionals effectief en minder effectief vinden en wat zij nodig hebben voor een effectieve aanpak. Hoofdstuk zeven geeft de discussie weer, waarin de resultaten worden vergeleken met de theorie van democratische professionaliteit volgens Albert Dzur.

Hoofdstuk acht bevat de conclusie van deze thesis en beantwoordt de hoofdvraag: *“Welke uitdagingen ervaren professionals in het omgaan met mensen die zichzelf ‘soeverein’ verklaren, en wat in hun aanpak ervaren zij als meer en minder effectief?”*. Hoofdstuk negen biedt een overzicht van de gebruikte literatuur voor deze thesis, en hoofdstuk tien geeft een weergave van de bijlagen, waaronder het gebruikte codeerschema, de topiclijst, het informed consent formulier en het datamanagementplan.

Hoofdstuk 2: Theoretisch Kader

Dit hoofdstuk situeert de thesis binnen het bestaande onderzoek naar de soevereine beweging in Nederland door in te gaan op eerdere studies over de beweging in het algemeen. Het biedt inzicht in de achtergrond, oorsprong en kenmerken van de soevereine beweging zoals beschreven in de literatuur. De beweging wordt beschreven als een netwerk van verschillende overtuigingen met wortels in de Verenigde Staten en invloed uit andere landen. Gemeenschappelijke elementen zijn wantrouwen jegens de overheid en het geloof in een 'kwaadaardige elite'. De Nederlandse beweging is sterk beïnvloed door internationale ideeën, maar heeft unieke lokale kenmerken. Dit hoofdstuk biedt hiermee een context en kader voor deze thesis.

2.1. Soevereine burgers in de literatuur

Duik je in de beschikbare (wetenschappelijke) literatuur over de soevereine beweging dan kom je snel tot een aantal conclusies. Hoewel er gemene delers zijn, is er niet één gemeenschappelijk gedachtegoed (Berger, 2016; Sarteschi, 2020; Rahje, 2022; de Boer, 2024; AIVD, 2024). Het lijkt meer op een netwerk of zoals Jelle van Buuren in een interview met EenVandaag (2024) zei: 'een mozaïek' van gedachtegoed⁷. Om inzicht te verwerven over de soevereine beweging en hoe deze volgens de literatuur vorm krijgt in de Nederlandse beweging is het van belang om eerst te kijken naar de oorsprong.

2.1.1. Het ontstaan

De oorsprong van een beweging kan context geven aan de motivaties, invloeden en de cultuur- en maatschappelijke impact van een beweging (Hodge, 2019). Dus, waar is het soevereine gedachtegoed begonnen? Die vraag is moeilijk te beantwoorden, omdat er variërende interpretaties bestaan binnen de beschikbare literatuur. Meerdere bronnen geven echter aan dat het begin van de huidige soevereine beweging haar oorsprong vindt in de jaren '60/'70 van de vorige eeuw in de Verenigde Staten (VS) (Berger, 2016; Baldino & Lucas, 2019; Sarteschi, 2020; AIVD, 2024). De literatuur suggereert dat daar het idee van de 'sovereign citizen' ontstond uit protest tegen het gezag van de federale overheid (AIVD, 2024), waarschijnlijk als reactie op de burgerrechtenbeweging van de jaren '50 en de desegregatie (Berger, 2016⁸). Het is daarbij goed om op te merken dat de soevereine beweging wortels heeft in een extremistische en racistische beweging. De desegregatie waar Berger (2016) over spreekt, heeft namelijk te maken met de burgerrechten en vrijheden die Afro-Amerikaanse burgers kregen, en de emancipatie die zij in die tijd verwierven. Als wijze van protest ageerden deze 'sovereign citizens' tegen de belastingen van de federale overheid en werden ze destijds ook wel 'tax protestors' genoemd (AIVD, 2024). Later werd hier het idee

⁷ EenVandaag. (2024, 14 april). Maken "autonomen" en "sovereinen" wel gebruik van voorzieningen? En andere vragen beantwoord. <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/maken-autonomen-en-sovereinen-wel-gebruik-van-voorzieningen-en-andere-vragen-beantwoord/>

⁸ Zo ook William Potter Gale, een van de grondleggers van de huidige soevereine beweging. Samen met zijn kompanen zag hij het amendement als een mechanisme dat 'soevereine burgers' transformeerde tot 'federale burgers'.

van de ‘common law’ aan toegevoegd, een idee dat nog steeds de basis vormt voor veel van de soevereine ideologie (Berger, 2016; Sarteschi, 2020).

Dit is één kant van het antwoord. Ook in het Verenigd Koninkrijk en het Gemenebest van Naties begon in de jaren '80 van de vorige eeuw een ‘herontdekking’ van documenten die de nietigheid van de overheid aantoonde, zoals de ‘Magna Carta’⁹ (Baldino & Lucas, 2019). In Duitsland gelooft een actieve beweging dat het Duitse Rijk nooit is gevallen (Rahje, 2022), terwijl anderen beweren dat na WOII wereldorganisaties geboortetrusts hebben opgesteld waarop individuen recht hebben bij het uitroepen van soevereiniteit (De Boer, 2024). Duidelijk is dat in het merendeel van de verschillende landen een alternatieve interpretatie van de geschiedenis bestaat, waarbij ze, net als de Nederlandse soevereinen, geloven dat veel wetten niet van toepassing zijn (AIVD, 2024). Ook in andere landen worden uitingen zoals het niet betalen van belasting, het eisen van geld van de overheid, en de gedachte dat de Staat geen legitimiteit (meer) heeft, genoemd (Berger, 2016; Sarteschi, 2020; AIVD, 2024). De precieze invulling van het gedachtegoed, de hoe en waarom, verschilt dus van land tot land (AIVD, 2024). Het is daarbij belangrijk om te realiseren dat een groot deel van de soevereine beweging in Nederland geïnspireerd is op het soevereine gedachtegoed in het buitenland. Zoals de fenomeenanalyse van de AIVD (2024) schrijft:

“De ideeën van de Nederlandse soevereine beweging lijken sterk op of komen volledig overeen met de ideeën van de soevereine beweging in de Verenigde Staten. Opvallend genoeg verwijzen soevereinen in Nederland zelden naar Amerikaanse ideeën of ideologen, maar bijvoorbeeld wel naar Amerikaanse wetgeving, zoals het Tweede Amendement. Dit artikel verbiedt de overheid om het recht op het bezitten en dragen van wapens te schenden. Nederlandse soevereinen halen hun inspiratie meestal uit Duitsland en Canada. Het gedachtegoed van de Nederlandse soevereinenbeweging kent overeenkomsten met de Duitse Reichsbürger, Souveränisten en Selbstverwalter.”

Een analyse van diverse rechtszaken waar mensen met soeverein gedachtegoed hebben gestart tegen de (semi-)overheid en ambtenaren bevestigt dit beeld (de Boer, 2024).

2.1.2. Gemene delers & motivatie

In hoofdstuk 1 van deze thesis is te lezen dat het soevereine gedachtegoed een reactie kan zijn op het gebrek aan vertrouwen richting de democratie en de overheid. Rutjes & Većkalov (2022) geven in hun onderzoek aan dat soevereinen tevens de traditionele media (veelal ‘mainstream’ genoemd) en de wetenschap wantrouwen. Namen die zij zichzelf geven zijn “vrije mensen”, “Free man on the land”,

⁹ De Magna Carta is de naam van een leenovereenkomst naar het federale recht van Jan zonder Land die in 1215 is opgesteld (Helmholz, 1999).

“Natural man/person”, “mensen van vlees en bloed” of “autonoom” (Sarteschi, 2020; Baldino & Lucas, 2019; Berger, 2016).

gemeenschappelijke kenmerken

Ondanks een verscheidenheid aan namen en interpretaties laat de literatuur drie gemeenschappelijke kenmerken zien:

1. **Ze komen voort uit een anti-institutionele beweging**, waarin ze in veel gevallen proberen de democratische rechtsstaat te ondermijnen (Berger, 2016; Sarteschi, 2020, Rahje, 2022; AIVD & NCTV, 2023). Ongeacht de reden, deze beweging deelt de overtuiging dat de overheid en de regering om wat voor reden dan ook onrechtmatig zijn (Berger, 2016; Hodge, 2019; Sarteschi, 2020, Rahje, 2022; Switzer, 2022).
2. **Overheid houdt zich niet aan eigen regels en wetten**. Het is onbekend om hoeveel mensen het gaat, maar het lijkt erop dat een subnarratief van de soevereine beweging ervan uitgaat dat de regering en de overheid zich niet aan hun eigen wetten houden (Rahje, 2022; De Boer, 2024), wat hen het recht geeft om hiertegen te ageren. Een ander subnarratief is dat men het systeem van binnenuit wil veranderen, door bijvoorbeeld het sturen van brieven of het aanspannen van rechtszaken tegen de overheid.
3. **Perceptie van kwaadaardige elite**. Een andere gemeenschappelijke deler is de overtuiging dat er een ‘kwaadaardige elite’ aan de macht is, die probeert op verschillende manieren een bepaalde mate van controle uit te oefenen op de samenleving en zo hun eigen ‘doelen’ probeert te behalen (Berger, 2016; Rahje, 2022; AIVD, 2023). Wie of wat er achter deze elite zit, verschilt per narratief; hetzelfde geldt voor de doelen.

Gedachtegoed

Naast de gemeenschappelijke kenmerken is het voor deze thesis belangrijk om stil te staan bij het soevereine gedachtegoed. Wederom verschilt het per subnarratief wat dat gedachtegoed precies is, maar uit de literatuur kunnen er vier punten gehaald worden die terugkomen in bijna elk subnarratief.

1. Sturen van een brief. De introductie van deze thesis (hoofdstuk 1) gaf een korte uitleg over het idee van het ‘sociale contract’. Daar werd aangegeven dat dit sociale contract een idee is, een filosofische theorie, waarin de samenleving en jij als burger met andere burgers een contract afsluiten, waarin jij een deel van jouw vrijheid opgeeft om in deze samenleving te wonen. Door het versturen van een brief, of een ‘verklaring van opzegging bestuur’ zijn mensen binnen de soevereine beweging ervan overtuigd dat zij niet langer onder het rechtssysteem vallen (Berger, 2016; Sarteschi, 2020; Rahje, 2022; Switzer, 2022). Deze brief is belangrijk omdat het noodzakelijk is dat je als individu aangeeft niet langer onder de rechtsstaat te vallen; je zegt daarmee je ‘contract op’. In de literatuur worden deze pseudo-gerechtelijke procedures genoemd (Berger, 2016; Rahje, 2022; AIVD, 2023), naar hun eigen interpretatie van de wet-

en regelgeving. De soevereine beweging ziet dit sociale contract als iets waar jij als burger niet mee hebt ingestemd. Maar, hoe kan het dan dat dit contract wel bestaat? Voor soevereine burgers begint dit bij de geboorteaangifte (Berger, 2016; AIVD, 2023), de tweede gemeenschappelijke deler in het soevereine gedachtegoed.

2. (Fraude bij) geboorteaangifte. Belangrijk voor de mensen die zichzelf soeverein noemen, is dus de status die zij voor de wet hebben, of niet hebben, kijkend naar hun perspectief op het sociale contract. Voor hen is het eigenlijk (al) misgegaan bij de aangifte van hun geboorte. Na de geboorte van een kind melden de ouders de geboorte bij de lokale overheid en wordt er een geboorteaakte opgesteld. Volgens mensen die zichzelf als soeverein verklaren, ontstaat er op dat moment een fictief persoon, een die altijd in hoofdletters wordt aangeduid. Binnen de soevereine beweging wordt deze fictieve persoon ook wel de 'juridische stroman' genoemd. In een interview met de website 'De Andere Kant' in 2022 geeft een bekend persoon uit de soevereinebeweging aan:

“Dat is een juridische fictie. Het staat op jouw naam, woont op jouw adres, het heeft al jouw gegevens. Het enige verschil is – het draagt je naam in hoofdletters. Omdat deze ‘persoon’ een bedrijf is, kan de regering als bedrijf je stroman een aanslag sturen. Kijk maar naar je blauwe envelop. Je naam en adres staan in hoofdletters geschreven. Hij is dus niet aan jou als mens geadresseerd, maar aan je stroman.”

De mensen uit de soevereinenbeweging die overtuigd zijn van hun stroman, zien dit als onderdeel van de reden waarom zij met hun verklaring opzegging bestuur geen burgers (meer) zijn. Sommigen zien deze stroman als burger; jij bent een mens van vlees en bloed en niet onderworpen aan het systeem. Want door de brief heb je immers jouw burgerschap opgezegd en je persoon teruggewonnen (Leven als Mens, 2024¹⁰; AIVD, 2024).

3. Geboortetrust. Overtuigingen die in samenhang kunnen staan met de juridische stroman, zijn het bestaan van een geboortetrust. Wat is dan een geboortetrust? De AIVD (2024) schrijft hierover het volgende:

“Volgens een van de verhalen zou de Nederlandse overheid na het einde van de Tweede Wereldoorlog failliet zijn, waarna voor iedere ‘stroman’ een trust werd geopend die op de beurs werd verhandeld. Op basis van een schatting van iemands levenslange inkomsten zou die trust tussen de 1,5 en 2 miljoen euro bevatten. Wanneer soevereinen zich niet ‘levend’ melden, mogen bijvoorbeeld banken, de Belastingdienst en de Staat volgens het verhaal dit geld uit de trust gebruiken. Steeds meer soevereinen proberen de niet-bestaande trust op te eisen door brieven te schrijven aan de Belastingdienst. Ook kan het een extra legitimering vormen om geen

¹⁰ Home - Leven als Mens. (2024, 7 mei). Leven Als Mens. <https://levenalsmens.nl/>

belastingen en boetes te hoeven betalen, omdat de overheid de verschuldigde bedragen ook uit de geboortetrust zou kunnen halen.”

Het doel van het ‘niet levend’ melden is het opzeggen van de stromen van die persoon. Er zijn inmiddels meerdere rechtszaken bekend van mensen uit de soevereinenbeweging die door procederen proberen hun geboortetrust op te eisen (Hodge, 2019).

4. ‘Common law’, ‘maritiem recht’ & ‘natuurwetten’. Een andere overtuiging kan het bestaan zijn van ‘common law’ en ‘maritiem recht’, of de ‘natuurwetten’ als hoogste recht, in plaats van de rechten en plichten die de overheid aan hen stelt (Berger, 2016).

Volgens Berger (2016) & Rahje (2022) geven mensen uit de soevereinenbeweging aan motivaties te hebben om te acteren op hun overtuigingen. Veelal heeft dit te maken met een diepgeworteld rechtvaardigheidsgevoel. Ze kunnen niet langer stil zijn, stil blijven staan terwijl zij toekijken hoe de wereld wordt gemanipuleerd of overgenomen (Hodge, 2019). Waar en waarom deze motivaties ontstaan is minder onderzocht, maar een opstapeling van (persoonlijke) factoren gekoppeld met een (politieke of sociale) ideologie lijkt hieraan ten grondslag te liggen (Berger, 2016, Rahje, 2022).

2.1.3. Uitingen van soeverein gedachtegoed

Hierboven werden een aantal overstijgende kenmerken en gedachtegoed gedeeld, zoals het versturen van brieven en het aanspannen van rechtszaken. In grote lijnen zijn er hieronder vijf verdere uitingen van soeverein gedachtegoed weergegeven:

1. Organiseren van bijeenkomsten en lezingen in kleine (veelal lokale) groepen (AIVD, 2024).
2. Het stoppen met betalen van (gemeentelijke) belastingen en/of boetes.
3. Uitschrijven bij gemeenten en eventueel kinderen thuisonderwijs aanbieden.
4. Identiteitsbewijzen en ‘pseudo-rechterlijke’ documenten: het aanmaken van eigen nummerborden en het uitroepen van jouw huis als een ambassade, en het zien van eigen grond als een eigen vrijstaat met daarbij horende paspoorten en identiteitsbewijzen (Berger, 2016; Rahje, 2022).
5. Weigeren te identificeren als daarom gevraagd wordt.

Het lijkt in veel gevallen te gaan om zaken die mensen uit de soevereine beweging zien als onrechtmatig, en in sommige gevallen ook het ‘procederen om te procederen’. De term ‘paperterrorisme’ wordt hier genoemd (Berger, 2016; Sarteschi, 2020). In uitzonderlijke gevallen zijn mensen uit de soevereinenbeweging bereid om geweld te gebruiken, of dit ook te doen (AIVD, 2024).

2.2. De Nederlandse soevereine beweging

De kern van deze thesis gaat over de omgang van professionals met de soevereine mensen in Nederland. In de paragrafen hierboven is er echter voornamelijk gekeken naar internationale bronnen. Het ontbreekt op dit moment namelijk aan bronnen over wat de soevereine beweging in Nederland drijft en hoe zij zich gedraagt. De (internationale) literatuur kent veelal een veiligheids- of rechtscomponent, en geeft weinig inzicht in de omgang met soevereine mensen. Toch betekent dit niet dat er helemaal niets is te vinden over de soevereine beweging in Nederland. Dat betekent niet dat er niets is. In de analyse van de AIVD en de NCTV (2023) spreken zij van een groep van ‘enkele tienduizenden mensen’, met het vermoeden dat de groep groter is dan dat. De recente fenomeenanalyse (2024) van de AIVD schrijft het volgende over de soevereine beweging:

“Net als in deze (doelend op de anti-institutionele, red.) beweging staat binnen het gedachtegoed van de soevereinen centraal dat er een kleine, internationale, kwaadaardige elite aan de macht is, die handelt vanuit een geheim ‘groter plan’. Deze veronderstelde elite zou als doel hebben de bevolking te onderdrukken, tot slaaf te maken en deels te vermoorden. Volgens aanhangers van de beweging bevindt deze elite zich niet alleen in de wetgevende, rechterlijke en uitvoerende macht, maar ook binnen de media en de wetenschap. Deze elite zou volgens hen gebeurtenissen en fenomenen verzinnen, (...) om haar eigen agenda door te voeren. De overheid en democratische instituties zijn volgens soevereinen als instrument van de elite illegitiem.”

Onderliggende narratieven die de AIVD (2024) terugziet komen zijn: het bestaan van een geboortetrust, het maritiem recht als het enige juiste recht, het bestaan van gewoonterecht en natuurrecht, de Shaff-wetten. Dit komt aardig overeen met de overtuigingen die worden gedeeld in het buitenland, die eerder zijn omschreven in dit hoofdstuk. Een van de uitingen van soeverein gedachtegoed is, zoals eerder genoemd, het starten van rechtszaken. Voor een recent artikel analyseerde universitair docent Luuk de Boer (2024) meer dan 100 rechtszaken die bij verschillende rechtbanken binnenkwamen. Uit zijn analyse komen de volgende gemeenschappelijke delers naar voren:

“Het beroepschrift is een uitstekende samenvatting van het gedachtegoed van de autonomen en soevereinen. De mysterieuze eerste zin, ‘wij gaan in cassatie als mens en niet als natuurlijk persoon’, vormt het conceptuele hart van het gedachtegoed van autonomen en soevereinen. Even later is het met de zin ‘we hebben door de overheid en belastingdienst een eenzijdig contract opgelegd gekregen’ opnieuw raak. En met de zin ‘En zijn de wetten van na mei 1940 wel echt geldig?’ is het ook het derde fundament aangehaald. Kort gezegd is nagenoeg alle pseudo-juridische activiteit van de soevereinen en autonomen, in Nederland en elders, te herleiden tot de drie principes die in deze zinnen besloten liggen: 1. De stroman. De wet is alleen van toepassing op rechtspersonen en natuurlijke personen, niet op de ‘mens’. 2. Contract en de

afwezigheid van instemming. Het recht en het overheidsgezag berusten op een contractuele overeenkomst met individuen. Zonder nadrukkelijke instemming is de wet op de ‘mens’ niet van toepassing. 3. De legitimiteit van de Staat, zijn instituties, en zijn wetten is zodanig gebrekkig dat bestaande wetten ongeldig zijn en de autoriteiten, waaronder de rechter, gezag ontberen.”

Daarmee bevestigt het artikel van De Boer (2024) het beeld uit de fenomeenanalyse van de AIVD (2024). Zij zijn niet de enige. In oktober 2023 is er een brievenanalyse uitgevoerd door Onderzoeksbureau EMMA in opdracht van de gemeente Sud-West Fryslân. De gemeente ontving naast de brieven ‘opzegging bestuur’, ook aanvullende brieven waar het soeverein gedachtegoed terug te vinden is, waarin een soortgelijk beeld geschetst wordt (Onderzoeksbureau EMMA, 2023). Een andere belangrijke motivatie voor de Nederlandse mensen binnen de soevereinenbeweging is de perceptie van hun grieven tegenover de overheid, politiek en samenleving. De fenomeenanalyse van de AIVD (2024) schrijft daarover het volgende:

“Het gedachtegoed biedt een uitweg voor uiteenlopende mensen die zich onvoldoende gehoord voelen door de overheid, teleurgesteld zijn in de overheidsreactie op bepaalde gebeurtenissen of geen vertrouwen meer hebben in het probleemoplossend vermogen van de overheid. (...) Bovendien kan het verlies aan vertrouwen gebaseerd zijn op persoonlijke problemen en grieven, of een ervaren gebrek aan controle over het eigen leven.”

De Boer (2024) stelt dat in de bezwaarschriften die gestuurd worden door soevereine mensen veelal wordt ingegaan op wat zij zien als ‘onwettig’ en ‘bezwaarlijk’. Hiervoor worden ook persoonlijke anekdotes gebruikt. De perceptie van grieven ligt veelal ten grondslag aan hun motivatie om uiting te geven aan hun soevereine gedachtegoed. Een ander relevant punt is het onderscheid dat gemaakt kan worden tussen de verschillende ‘categorieën’ binnen de soevereinenbeweging. De fenomeenanalyse van de AIVD (2024) identificeert er drie:

- 1. Autonomen of soevereinen die verandering voorstaan binnen het huidige systeem:** bestaat uit enkele tienduizenden mensen en streeft naar zelfvoorziening en onafhankelijkheid binnen het systeem zonder geweld of afwijzing. Betaalt belasting, houdt zich aan de wet, maar verspreidt een narratief dat mogelijk isolationisme en radicalisering kan bevorderen.
- 2. Soevereinen die de legitimiteit en geldigheid van het huidige systeem ontkennen en zich daaraan onttrekken:** bestaande uit enkele duizenden mensen, beschouwt de Nederlandse overheid als illegitiem en weigert zich aan wet- en regelgeving te houden, wat leidt tot problemen zoals schulden, huisuitzettingen en isolatie. Deze groep organiseert eigen betaalmiddelen, fantasiedocumenten en alternatieve scholen, en neemt deel aan misleidende praktijken die anderen in financiële moeilijkheden brengen. Hoewel historisch geweldloos, zit hier de afgelopen maanden een negatieve ontwikkeling in.

3. Actief verzet tegen het huidige systeem, al dan niet met geweld: de laatste groep soevereinen, bestaande uit enkele tientallen tot honderd mensen, beschouwt een gewelddadige strijd met de overheid als onvermijdelijk en verspreidt vijandbeelden van een kwaadaardige elite, wat leidt tot bedreigingen, doxing (met kwade bedoelingen persoonlijke informatie of documenten publiceren) en de vorming van gewapende milities. Hun ideologie, gedeeld via sociale media, roept op tot eigenrichting, arrestaties en geweld tegen vermeende tegenstanders, wat het risico op escalatie en gewelddadige confrontaties vergroot.

Verder onderzoek naar de onderscheidende categorieën binnen de soevereinenbeweging in Nederland is nodig. Duidelijk wordt uit de literatuur duidelijk dat ook de soevereinenbeweging in Nederland bestaat uit een mozaïek van verschillende narratieven, subcategorieën en uitingen. De informatie die is verworven is veelal afkomstig uit analyses van brieven, transcripten van rechtszaken, maar ook uit documenten, websites en (online) fora die soevereine mensen gebruiken. Wat ontbreekt in de literatuur is de stem van de soevereine mensen zelf. Hoe zien zij zichzelf? Wat zijn hun motieven, uitingen en overtuigingen? Wat beweegt hen om zichzelf soeverein te willen verklaren? Voor een eerder verkennend onderzoek naar de definitievorming van soeverein gedachtegoed in Nederland, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken & Koninkrijksrelaties, heb ik gesproken met soevereine mensen zelf. In hoofdstuk 4 van dit onderzoek zal ik de resultaten daarvan beschrijven.

2.3. Mensen met soeverein gedachtegoed & (eerstelijns)professionals

Tot nu toe is in dit hoofdstuk nog niet besproken hoe (eerstelijns)professionals omgaan met soevereine mensen, of hoe soevereine mensen in contact staan met (eerstelijns)professionals. Dat is echter wel de hoofdvraag van deze thesis. Het is daarom belangrijk om te kijken naar wat de theorie zegt over de omgang met (eerstelijns)professionals. De (internationale) literatuur zegt hier beperkt wat over, maar Sarteschi (2021) zegt hierover het volgende:

“Upon being stopped for a traffic infraction, sovereigns can become argumentative, combative and non-cooperative. They will often engage in conflict-oriented tactics such as demanding that officers prove jurisdiction, refusing to answer questions or insisting that they ‘do not consent’ to the actions of law enforcement.”

Op internet circuleren regelmatig video's van deze situaties waarin soevereine mensen worden aangehouden door de politie (Switzer, 2022). Opvallend hierbij is dat het taalgebruik vaak vergelijkbaar is. Het blijkt dat onderling veelal scripts worden gedeeld over hoe mensen met soeverein gedachtegoed kunnen praten met (eerstelijns)professionals. Rahje (2022) beschrijft in een paper twee casussen over de soevereine of 'Reichsbürger' beweging in Duitsland. Beide casussen beschrijven hoe stroef het contact verloopt vanaf het begin met (semi-)overheidsorganisaties, de rechtbank, en uiteindelijk escaleert naar geweld. In Nederland zijn een paar bronnen, (voornamelijk) nieuwsartikelen, bekend die

spreken over de omgang met (eerstelijns)professionals. Bij een wrakingszaak schrijft de Boer (2024) over een individu met soeverein gedachtegoed dat de positie van de rechter in twijfel trekt. Hij schrijft daarover het volgende:

“De rechter, zoals we bijvoorbeeld lezen in het eerder geciteerde beroepschrift in cassatie, ‘kon niet bewijzen dat hij echt een rechter is’ en kon ‘alleen zijn rijkspas tonen’”.

Dit laat zien dat ook in Nederland het contact antagonistisch en moeizaam kan verlopen. Zo meldt de VNG (2023): ‘In Dordrecht bijvoorbeeld heeft het ondermijningsteam onlangs gesproken over een kleine honderd brieven van burgers die zichzelf soeverein verklaren.’ ‘Dat zijn honderd nieuwe probleemgevallen, wat de gemeenten veel geld kost.’ Hetzelfde artikel spreekt ook over deurwaarders die ‘steeds vaker aan de deur kloppen bij bewoners die zichzelf beschouwen als ‘soeverein, een mens van vlees en bloed’ en die zich niet zomaar gewonnen geven. Bij inbeslagnames maken burens regelmatig opnames, en privéadressen van ambtenaren worden opgezocht en gepubliceerd.’ Een eerder artikel van Pointer (2023) bevestigt dat deurwaarders te maken krijgen met soevereinen. Ook gemeenten, sociaal werkers en politieagenten komen in hun werkzaamheden in aanraking met soevereine mensen (AIVD, 2023). Geeft de literatuur mogelijke oplossingen? De fenomeenanalyse van de AIVD (2024) zegt hierover het volgende:

“Binnen soevereine groepen wordt vaak om hulp en advies gevraagd over de volgende stappen tegen de overheid en instituties. Hieruit blijkt dat zodra mensen deze narratieven omarmen, het moeilijk is om hen van het tegendeel te overtuigen. Daarom is het belangrijk om te focussen op het vergroten van de weerbaarheid tegen dergelijke boodschappen, met name bij mensen die er nog niet mee in aanraking zijn gekomen (‘prebunking’). Dit blijkt vaak effectiever en efficiënter te zijn dan pogingen om mensen te debunken die al aan deze ideeën ten prooi zijn gevallen.”

Uit het citaat blijkt dat preventieve voorlichting het meest effectief zou kunnen zijn. Dit gaat echter niet in op hoe (eerstelijns)professionals zelf kunnen omgaan met mensen met een soeverein gedachtegoed. Omdat (eerstelijns)professionals wel in hun werk in aanraking komen met mensen met een soeverein gedachtegoed, is het belangrijk om te onderzoeken wat de effectieve en minder effectieve aanpakken zijn. Dit is tevens de hoofdvraag van deze thesis. In hoofdstuk 5 zal worden ingegaan op de worstelingen die professionals in hun contacten ervaren en welke hulpbehoeften zij hebben. Hoofdstuk 6 geeft een overzicht van de effectieve en minder effectieve omgangsvormen, zoals gezien door de ogen van professionals. Voor een beter begrip van hoe deze gegevens zijn verzameld en hoe het onderzoek van deze thesis is opgezet, geeft het volgende hoofdstuk meer inzicht.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksstrategie & methoden

Hoofdstuk 3 presenteert de onderzoeksstrategie en methodologie die zijn gebruikt in deze kwalitatieve studie over de soevereinenbeweging in Nederland. Het onderzoek is exploratief van aard, gezien de beperkte hoeveelheid sociaalwetenschappelijk onderzoek naar dit onderwerp in Nederland en de bestaande kennislacunes over de interactie met burgers die zich actief afkeren van de samenleving. De keuze voor kwalitatief onderzoek bood een open en flexibele benadering, die geschikt was om patronen te identificeren, te ontdekken en te beschrijven. Dit hoofdstuk beschrijft het ontwerp van het onderzoek, inclusief de onderzoekspopulatie, de dataverzamelingmethoden zoals diepte-interviews en etnografisch onderzoek, en de data-analysemethoden, zoals de grounded theory-aanpak. De methodologische benaderingen zijn gericht op het verkrijgen van inzicht in zowel het fenomeen van de soevereine beweging als de ervaringen van professionals die ermee te maken hebben.

3.1. Onderzoeksdesign

Deze kwalitatieve studie had als doel inzicht te krijgen in de soevereinenbeweging in Nederland en de uitdagingen waarmee (eerstelijns)professionals te maken hebben in hun omgang met soevereine individuen. Het onderzoek is exploratief van aard vanwege het gebrek aan sociaalwetenschappelijk onderzoek over deze beweging en de kennislacune rondom burgers die zich actief van de samenleving afkeren. Kwalitatief onderzoek, dat een open en flexibele benadering mogelijk maakt, was geschikt voor deze exploratieve studie (Saunders et al., 2010). Het doel was niet om definitieve conclusies te trekken, maar om patronen te identificeren en inzicht te verkrijgen in het vraagstuk (Haile, 2023). De studie begon met een literatuurstudie die de basis vormde voor een topiclijst, gevolgd door diepte-interviews met (eerstelijns)professionals. Er is gekozen voor semigestructureerde interviews om de belevingswereld van deze professionals centraal te stellen. Deze aanpak biedt ruimte voor rijke beschrijvingen van de respondenten over hun omgang met soevereine mensen (Maxwell, 2013). Hierdoor konden vragen worden gesteld en inzichten worden verkregen waar de bestaande literatuur nog geen antwoord op heeft (Maxwell, 2013). Een deel van de resultaten komt uit eerder verkennend onderzoek in opdracht van het ministerie van BZK, waaronder diepte-interviews met soevereine mensen zelf (van Rees – van Bekkum, 2024). Dit onderzoek legt zo een basis voor toekomstig onderzoek (Swedberg, 2020).

3.2. Onderzoekspopulatie

Voor de data verworven uit eerder onderzoek naar de definitievorming van soeverein burgerschap in Nederland zijn zeven respondenten geïnterviewd (N=7) en vier (eerstelijns)professionals (N=4) (van Rees – van Bekkum, 2024). Deze mensen zijn geworven op basis van de sneeuwbalmethode, een methode waarbij respondenten worden geworven door andere respondenten (Maxwell, 2013). Voor aanvullende data is geworven binnen het netwerk van mij als onderzoeker; hiervoor zijn er zes (eerstelijns)professionals geïnterviewd (N=6). Er is een begin gemaakt met een doelgerichte selectie

(purposeful selection) (Maxwell, 2013), waarbij de respondenten zijn geworven waarvan bekend was dat zij in contact stonden met soevereine mensen en hier in hun werk actief mee bezig zijn. Door wederom gebruik te maken van de sneeuwbalmethode zijn er drie andere respondenten verworven. **In totaal zijn er dus 17 datapunten voor dit onderzoek gebruikt.**

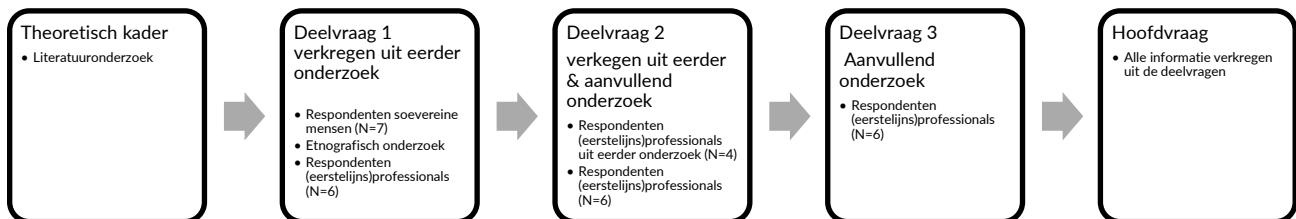
3.3. Dataverzameling

Deze paragraaf laat per deelvraag zien welke dataverzamelmethode(n) zijn gebruikt en met welk doel deze zijn ingezet.

1. **Het theoretisch kader is uitgewerkt op basis van literatuuronderzoek.** Voor wetenschappelijke literatuur is voornamelijk gebruikgemaakt van zoekmachines als WorldCat en Google Scholar, waarbij is gezocht naar “peer-reviewed” artikelen, zodat de literatuur een solide en valide basis had. Er is gezocht op de volgende kernwoorden: 'Soevereine burgers', 'Soevereinen', 'Autonomen', 'Autonome burgers', 'Sovereign Citizens', 'Sovereign Citizen Movement', 'Natural persons', 'mensen van vlees en bloed'. Voor het literatuuronderzoek is tevens gebruikgemaakt van de sneeuwbalmethode (Neuman, 2014). Er zijn ook primaire bronnen gebruikt door te zoeken op: ‘mensen van vlees en bloed’, ‘soverein verklaren’, ‘autonomen’, ‘stroman’, ‘natuurwet’ en ‘opzeggen van sociaal contract’. De uitwerking hiervan is te zien in hoofdstuk 2 van deze thesis.
2. **Deelvraag 1 is beantwoord op basis van diepte-interviews en (beperkt) etnografisch onderzoek.** Deze data is afkomstig uit eerder onderzoek in opdracht van het Ministerie van BZK naar de definitievorming van soeverein burgerschap in Nederland (van Rees – van Bekkum, 2024). Hiervoor zijn diepte-interviews afgenomen onder zeven respondenten (N=7) en is beperkt (digitaal) etnografisch onderzoek uitgevoerd, waarbij verschillende primaire online bronnen zijn verzameld en eerder geanalyseerd. De uitwerking hiervan is te zien in hoofdstuk 4 van deze thesis.
3. **Deelvraag 2 is beantwoord op basis van diepte-interviews.** Deze data zijn gedeeltelijk verkregen uit eerder onderzoek onder (eerstelijns)professionals (N=4). Omdat de data niet specifiek inging op de worstelingen die zij ervaren in hun contact en omgang met soevereine mensen, is er aanvullende data verzameld door middel van diepte-interviews onder zes respondenten (N=6). Het betreft hier alle (eerstelijns)professionals die in hun werk in contact staan met soevereine mensen of deze mensen bestuderen. De topiclijst is opgesteld op basis van eerder verworven informatie en literatuur. De uitwerking hiervan is te zien in hoofdstuk 5 van deze thesis.
4. **Deelvraag 3 is beantwoord door middel van diepte-interviews.** Deze data zijn verzameld op basis van diepte-interviews onder zes respondenten (N=6) en waar mogelijk aangevuld uit eerder onderzoek onder (eerstelijns)professionals (N=4). De topiclijst is opgesteld op basis van eerder verworven informatie en literatuur. Hoofdstuk 6 geeft hier een weergave van.

5. **De hoofdvraag is beantwoord op basis van de antwoorden verkregen uit de deelvragen en de discussie.** De discussie is te vinden in hoofdstuk 7 en hoofdstuk 8 geeft de conclusie en de beantwoording van de hoofdvraag weer. Tenslotte geeft hoofdstuk 8 ook een aanbeveling voor verder onderzoek.

Tabel 3.3.1.: visuele weergave van uitwerking per deelvraag

3.4. Data-analyse

De diepte-interviews voor het aanvullende onderzoek zijn uitgewerkt tot transcripten. De transcripten zijn vervolgens gecodeerd in Atlas.ti (versie 24). Voor het analyseren van de data is gekozen voor de 'grounded theory-approach' (Strauss & Corbin, 1990). Dat betekent dat de data drie verschillende fases heeft doorlopen. In de eerste fase, open coding, is gezocht naar opvallende patronen. In de tweede fase, het axiaal coderen, zijn verschillende codegroepen ontstaan. In dit onderzoek resulteerde dat in zeven verschillende codegroepen. Deze twee fasen hielpen om de codes te organiseren in de resulterende codegroepen. Hierbij is ook gezocht naar variabelen die samen gegroepeerd konden worden. De laatste fase is het selectief coderen (Hodgings, 2008). Hier werd gecontroleerd of de gecreëerde codes en codegroepen adequaat zijn en of er aspecten zijn die over het hoofd zijn gezien. In deze fase moet duidelijk worden of de resultaten leiden tot een conceptuele theorie; in dit geval, wat effectieve en minder effectieve benaderingen voor professionals in het omgaan met mensen uit de soevereine beweging zijn. De zeven verschillende codegroepen zijn opgenomen in een codeerschema (bijlage 10.4). Bij het uitwerken van de resultaten is teruggegrepen naar het codeerschema om te zien of er geen belangrijke en opvallende resultaten verloren gingen. De codegroepen waren: 'soverein gedachtegoed', 'motivaties soevereinen', 'uitingen van soverein gedachtegoed', 'worsteling van professionals', 'hulpbehoeften van professionals', 'effectieve benaderingen' en 'minder effectieve benaderingen'. Vervolgens zijn de resultaten per deelvraag beantwoord in hoofdstukken vier, vijf en zes van deze thesis, om in hoofdstuk acht de hoofdvraag te beantwoorden middels de conclusie.

Zoals eerder in paragraaf 3.3 van deze thesis is aangegeven, is een deel van de data afkomstig uit eerder onderzoek. Deze data is al eerder geanalyseerd, waarbij ook de grounded theory is toegepast. Voor de leesbaarheid van de resultaten geeft tabel 3.3.2 een overzicht van de respondenten en hoe zij genoemd worden in de tekst.

Tabel 3.4.: overzicht respondenten¹¹

Respondenten	Naam	Onderzoek	Gebruik hoofdstuk thesis
Respondenten: Soevereine mensen	<ul style="list-style-type: none"> • Vrij mens 1 (S1) • Vrij mens 2 (S2) • Soeverein / autonoom (S3) • Soeverein mensen (S4 & S5) • Autonome mensen (S6 & S7) 	Uit eerder verkregen onderzoek naar definitievorming soeverein burgerschap in Nederland.	<ul style="list-style-type: none"> • Hoofdstuk 4
Respondenten: (eerstelijns)professionals	<ul style="list-style-type: none"> • Zorg & veiligheidsregisseur Gemeente (EW1) • Radicaliseringsexpert (EW2) • Procesregisseur veiligheidshuis (EW3) • Procesregisseur gemeente (EW4) 	Uit eerder verkregen onderzoek naar definitievorming soeverein burgerschap in Nederland.	<ul style="list-style-type: none"> • Hoofdstuk 5
Respondenten: (eerstelijns)professionals	<ul style="list-style-type: none"> • Universitair docent & onderzoeker (P1) • Gemeenteambtenaar (P2) • Trajectbegeleider veiligheidshuis (P3) • Verbindingsambtenaar gemeente (P4) • Deurwaarder (P5) • Sociaal werker (P6) 	Aanvullend onderzoek	<ul style="list-style-type: none"> • Hoofdstuk 5 • Hoofdstuk 6

3.5. Ethiek & Validiteit

Vanwege de kwalitatieve aard van dit onderzoek was het cruciaal dat ik besepte dat ik zelf een onderzoeksinstrument ben (Cresswell & Poth, 2017). Maxwell (2013) benadrukt het belang van een 'onderzoeksrelatie', waarbij het opbouwen van vertrouwen met de respondent de diepgang in de communicatie bevordert en de kwaliteit van het interview verbetert. Openheid, transparantie en eerlijkheid zijn cruciaal bij het opbouwen van dit contact. Daarbij benadruk ik dat respondenten op elk moment kunnen terugtreden en dat ik geen waardeoordeel vel. Contact via-via (dus via mijn netwerk) blijkt het meest effectief (Shaghaghi et al., 2011; Freeman et al., 2021). De afgenomen diepte-interviews, zowel voor deze thesis als uit het eerdere onderzoek, zijn alle voorzien van een (ondertekend) informed consentformulier en de respondenten hebben de mogelijkheid gekregen om het transcript in te zien voordat deze werd gebruikt voor de analyse. De data zijn anoniem en onherleidbaar verwerkt. Op deze manier zijn de **ethische overwegingen** in deze thesis gewaarborgd.

Om de **interne validiteit** van het onderzoek te optimaliseren, zijn de respondenten van tevoren geïnformeerd over de strekking van het interview en kregen zij de topiclijst ook doorgestuurd. Tijdens de interviews heb ik als onderzoeker mijn best gedaan om geen persoonlijke uitingen te doen, noch een persoonlijke mening te geven. Bij het uitwerken van de resultaten werden ook fragmenten van de transcripten opgenomen, om zo dicht mogelijk bij de bewoording van de respondent te blijven. Het is tevens belangrijk te realiseren dat validiteit vaak uitgaat van de 'echte' waarheid, terwijl elke persoon of groep een eigen waarheid kan hebben en er buiten menselijke constructies geen absolute waarheid

¹¹ Vanwege het waarborgen van onherleidbaarheid is er gekozen voor een zeer minimale (functie)beschrijving. Dit is afgestemd met de respondenten.

bestaat (Maxwell, 2013). Een beperking voor de **externe validiteit** van het onderzoek is dat het niet makkelijk was om in contact te komen met professionals die voor hun werk omgaan met soevereine mensen. Hierdoor heb ik als onderzoeker veel gewerkt vanuit mijn eigen netwerk en het netwerk van de respondenten uit eerder onderzoek. De beperkte tijd voor het opleveren van deze thesis noem ik tevens als beperking voor de externe validiteit. Als er meer tijd was geweest voor de werving van respondenten, had dit wellicht geleid tot een aanvullende en meer diverse pool aan respondenten.

Hoofdstuk 4: De soevereine beweging in Nederland

In een eerder onderzoek, uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, over de definitievorming van soeverein burgerschap in Nederland, is er op basis van literatuuronderzoek, diepte-interviews (met eerstelijns werkers en soevereine mensen zelf) en etnografisch onderzoek een analyse gemaakt van de soevereiniteitsbeweging in Nederland (van Rees-van Bekkum, 2024). Dit onderzoek diende als aanzet voor een definitie van de soevereine burger in Nederland. Om antwoord te geven op de eerste deelvraag van deze thesis: *"Wat zijn de onderscheidende kenmerken van burgers die zichzelf soeverein verklaren?"*, maak ik gebruik van een deel van deze resultaten.

4.1. Onderscheidende kenmerken

Door de verslagen van de diepte-interviews en het etnografisch onderzoek te coderen en te analyseren kunnen er negen onderscheidende kenmerken worden geïdentificeerd.

1. Het gaat om mensen die zichzelf 'soeverein', 'autonoom' of 'vrij' verklaren. Het is een beweging of een mozaïek.

Hoewel de termen in de literatuur en de media vaak als synoniem worden gezien, blijkt uit de diepte-interviews en het beperkte etnografisch onderzoek dat er onderling wel degelijk verschillen zijn. Het betreft een beweging, geen homogene groep. Hoewel er waarschijnlijk meer groepen binnen de soevereine beweging bestaan, zijn er tijdens het onderzoek drie geïdentificeerd¹²:

1. Autonome mensen
2. Vrije mensen
3. Soevereine mensen

Mogelijk zal per groep worden aangegeven wat de verschillen in de onderscheidende kenmerken zijn.

1. **Autonome mensen** streven naar een samenleving waarin de overheid zo min mogelijk invloed op hen heeft. Een van de respondenten geeft het volgende antwoord: *"Nou, het is wel, het is, kijk autonoom, als je echt autonoom bent, moet je ook niks meer doen met de staat. Hè, dus dan moet je echt alles doen. Dus ook energie zelf gaan inkopen, brood gaan bakken, zeg, dat is het compleet autonoom zijn"* (S4).
2. **Vrije mensen willen** zelf verantwoordelijkheid nemen voor hun leven en niet worden geleid door wat de overheid over hen te zeggen heeft. Ze erkennen dat ze daarvoor een zekere mate van vrijheid moeten opgeven om in een samenleving te kunnen leven, maar zijn zich bewust van dit feit.

¹² Van belang om op te merken is dat er ook een groep bestaat die zichzelf het 'Indigene Volk Germanieten' noemen, eerder ook de 'Orde der Germanieten' genoemd. Hoewel de groep een (groot) aantal overtuigingen deelt met de soevereine beweging in Nederland en Duitsland, zegt deze groep actief afstand te hebben genomen van de soevereinen beweging en laat ik deze studie buiten beschouwing.

3. **Soevereine mensen:** De groep soevereinen vertoont geen uniformdenkbeeld. Uit diepte-interviews blijkt dat zij het gezag van de overheid (zowel Rijksoverheid, lokale overheden als semi-overheidsorganisaties) niet (meer) erkennen. Voor sommigen betekent dit dat zij de Nederlandse Staat niet langer als gezaghebbend beschouwen en zich bezighouden met fraude, vanwege hun overtuiging dat de staat zelf wet- en regelgeving niet naleeft. Hoewel ze dit standpunt innemen, handelen ze hier niet altijd naar. Meestal verwerpen ze ook het Nederlandse rechtssysteem en bijbehorende wetten. In een diepte-interview met respondenten S4 & S5 wordt gesteld dat de Nederlandse Staat onrechtmatig handelt door voorwaarden aan vrijheid te stellen zonder instemming van de soeverein. Deze groep wil dat de overheid dit corrigeert om wederzijds vertrouwen te herstellen. Er bestaat echter ook een subgroep die dit denkbeeld deelt, maar van binnenuit verandering wil bewerkstelligen. Een belangrijke figuur binnen deze gemeenschap heeft hierover het boek "Ken uw recht" geschreven.

2. Het gaat om mensen die bewust een onderscheid maken tussen 'mens (van vlees en bloed)' en 'burger'.

Alle respondenten in de diepte-interviews geven aan dat zij zich geen burger voelen en zichzelf ook niet zo noemen. Ze zien zichzelf als mensen (of individuen) van vlees en bloed. Die distinctie blijkt voor de mensen uit de soevereine beweging erg belangrijk te zijn. Het burger-zijn wordt beschouwd als een construct. In het theoretisch kader van deze thesis wordt gesproken van een stroman, dat wil zeggen de burger. Deze 'stroman' ontstaat op het moment dat ouders de geboorte van hun kind registreren. Zoals een van de respondenten aangeeft:

“Bij de geboorteaangifte wordt men ingezetene van de gemeente en rechtssubject van de Staat der Nederlanden, met het BSN als klantnummer, waaraan verder alle gegevens van die ingezetene worden gekoppeld. Dit zodat het administratieve systeem gekoppeld kan worden aan de wetten door middel van de natuurlijke persoon.” (S4)

Op de vraag wat de motieven van de Rijksoverheid zouden zijn, is het antwoord in vrijwel alle interviews het economische nut dat de staat heeft. Zoals een respondent aangeeft (S5):

“Er wordt namelijk belasting geïnd, daar is geen enkele instemming in wat we daar op onze manier voor terugkrijgen. Er ligt geen wilsverklaring aan ten grondslag en daarmee is dit dwang.”

Alle respondenten in dit onderzoek geven een verklaring die lijkt op de hierboven genoemde citaten. Daarmee kan worden gezegd dat wanneer mensen zichzelf soeverein, autonoom of vrij verklaren, zij benadrukken geen burger (meer) te zijn, maar mensen van vlees en bloed. Zoals het wordt uitgelegd in

de diepte-interviews: “Na God is er geen hoogste orgaan, daar is geen externe autoriteit voor nodig” (S2). Voor hen is het duidelijk: je kunt niet soeverein én burger zijn, dat is een paradox. Hoe men binnen de soevereine beweging daar vervolgens mee omgaat of uiting aan geeft, verschilt, maar uitingen zoals uitschrijven bij een gemeente, het geven van thuisonderwijs en het stoppen met belasting betalen horen hierbij. Let wel: bijna alle respondenten geven aan dat je dit pas mag doen op het moment dat je in een brief, gestuurd naar verschillende overheidsorganen, hebt aangegeven dat je geen burger (meer) bent en de ‘machtiging van bestuur’ opzegt.

3. De doelgroep vindt ‘eigen keuze’ en ‘eigen verantwoordelijkheid’ erg belangrijk.

De diepte-interviews laten zien dat de keuze om jezelf soeverein, vrij of autonoom te verklaren een bewuste eigen keuze is. Die eigen keuze en daarmee het nemen van verantwoordelijkheid voor je eigen leven is erg belangrijk. Zoals een respondent in de diepte-interviews aangeeft:

“Mijn streven is gewoon vrij mens te zijn. En ook op die manier benaderd te worden. En voor mij draait dat vooral om dat je je eigen verantwoordelijkheid mag hebben voor de keuzes die jij maakt. Dus dat je daar zelf verantwoordelijk voor bent. Ik heb absoluut niet de overtuiging dat ik, of dat ik dat wil, volledig alleen wil leven of zo. Maar voor mij is het doorgeslagen. Dus er is een regel voor een regel, voor het handhaven van die regel, voor het handhaven van die regel. Dus de volledige, eigen keuzes maken. Dat kan niet meer” (S2).

Wat betreft de drie geïdentificeerde subgroepen is daar weinig onderscheid in te vinden. Het lijkt een overstijgende component van het gedachtegoed binnen de diepte-interviews en de bronnen uit het etnografisch onderzoek. Het gaat om het maken van een bewuste eigen keuze, een die niet is opgelegd door een externe autoriteit (zoals bijvoorbeeld een staat). Die keuze wordt gemaakt door een innerlijke autoriteit. Dat hoeft niet per se spiritueel te zijn, maar dat kan wel. Als individu is het hebben van controle over je eigen lichaam en leven een van de belangrijkste punten binnen het soevereine gedachtegoed. Jij als persoon bent daar verantwoordelijk voor, en je leeft met de overtuiging dat de overheid zoveel taken van de ‘burger’ heeft overgenomen, dat men niet langer vrij is om eigen keuzes te maken.

4. Diepe wens voor een andere samenleving

Uit het theoretisch kader blijkt dat mensen binnen de soevereine beweging geen deel willen uitmaken, of slechts een beperkt deel, van de huidige samenleving en maatschappij. De motivatie hiervoor is uiteenlopend en het is onbekend in welke mate dit speelt. Per subgroep heb ik de volgende motieven kunnen extraheren:

1. **Vrije mensen:** De vrije mensen die ik heb geïnterviewd en die zich hebben uitgeschreven bij de gemeenten, streven naar een samenleving waarin iedereen naar elkaar omkijkt. Het gaat er niet om dat zij niet in een samenleving willen leven, maar dat zij verantwoordelijk zijn om zelf keuzes te maken en zich bewust te zijn van die keuzes. Op de vraag naar hun visie geven deze respondenten (S1 & S2) duidelijk aan dat zij een samenleving willen waarin iedereen elkaar als gelijkwaardig ziet, elkaar helpt en voor elkaar zorgt, maar dat zij zelf bepalen wie deel uitmaakt van machtsstructuren.
2. **Autonome mensen:** Bij de autonome mensen die zijn geïnterviewd (S6 & S7) is er een vergelijkbare wens als bij de vrije mensen, maar zij spreken ook uit dat zij voorstander zijn van kleinere en lokale gemeenschappen. In deze subgroep wordt ook gesproken over het oprichten van eigen vrijstaten om op deze manier overeenkomsten aan te gaan met Nederlandse overheden, bijvoorbeeld voor de levering van stroom en water.
3. **Soevereine mensen:** Een deel van de soevereine beweging deelt het beeld van de autonomen en is van mening dat zij via 'common law' of gewoonterecht en maritiem recht het recht hebben om stukken grond te claimen. Het uitroepen van je huis tot ambassade of het benoemen van jezelf als sheriff en vredesofficier (op eigen grond) is hier een voorbeeld van. Een andere subgroep van de soevereinebeweging wil geen deel uitmaken van een samenleving of staat die is gebaseerd op een onrechtmatige daad, zoals de onrechtmatige geboorteaangifte. Volgens hen moet dit worden gecorrigeerd.

Bij de respondenten aan wie gevraagd werd hoe zij zich een georganiseerde samenleving voorstelden, vat respondent S1 dit voor vrijwel alle respondenten in dit onderzoek samen:

“In een symfonieorkest geeft iedere muzikant een klein stukje van zijn vrijheid op, om op ieder willekeurig moment te spelen wat hij of zij wil, op het moment dat de dirigent een teken geeft, en dat alles tegelijkertijd één en hetzelfde muziekstuk speelt. Op dat moment geef je als het ware een klein stukje van je eigen vrijheid op, geef je je over aan de dirigent, aan de koning, aan het staatshoofd of aan wie dan ook, omdat het resultaat een symfonie is, een prachtig klinkende symfonie. Soms gaat jouw eigen belang voorbij, kun je door collectief iets nog groter maken, waar uiteindelijk iedereen plezier van heeft. Elke samenleving, van binnen een gezin tot verenigingen, dorpen, provincies en landen, heeft gedragsregels.”

Een opvallende uitkomst van dit onderzoek is hoe groot de maatschappelijke betrokkenheid onder deze doelgroep is. Ze zijn goed op de hoogte van het nieuws (hoewel ze aangeven de 'mainstream media' niet te vertrouwen), zijn altijd bereid om hun burens te helpen en tonen een hoge mate van lokale participatie. De motivatie om beperkt of geen deel (meer) uit te maken van de samenleving en de maatschappij komt bij alle geïdentificeerde subgroepen voort uit een diepe wens voor een meer gelijkwaardige, eerlijkere en rechtvaardigere samenleving.

5. Onvrede (of perceptie van onvrede) jegens de overheid, democratie en politiek

Alle respondenten die zijn geïnterviewd voor dit onderzoek benadrukken dat zij een grief (of een perceptie van een grief) jegens de overheid hebben. Dit is een van de motivaties om te kiezen voor het soevereine gedachtegoed. Dit kan per persoon worden teruggevoerd naar het moment waarop iemand bewust koos om zichzelf soeverein, autonoom of vrij te verklaren. De redenen hiervoor lopen uiteen. Het kan gaan om een zoektocht naar zingeving of de perceptie van het schenden van basale mensenrechten tijdens de COVID-19-pandemie, wat de reden was voor de explosieve groei van soevereine mensen. Wat tevens terugkomt in de diepte-interviews zijn fouten die de overheid, democratie of politiek heeft gemaakt in hun directe of naaste omgeving. Voorbeelden die ik als onderzoeker veel heb gehoord, zijn fouten en wachtlijsten in de jeugdzorg, slachtoffers van de toeslagenaffaire of het terugtrekken (of stopzetten) van overheidsfinanciering voor een bedrijf. Het zijn vaak terechte grieven.

6. Geen vertrouwen in de democratische rechtsorde in Nederland

In het verlengde van het vijfde onderscheidende kenmerk ontbreekt het vertrouwen in de democratische rechtsorde in Nederland. Het is belangrijk om op te merken dat dit verschillende gradaties betreft. Het kan hier gaan om de opvatting dat de Nederlandse rechtspraak niet langer op hen van toepassing is omdat zij zich soeverein hebben verklaard, of dat de democratische rechtsorde zelf voortdurend haar eigen wet- en regelgeving schendt. Uit de diepte-interviews (S4 & S5) komt naar voren dat het gebrek aan vertrouwen geworteld is in de overtuiging dat de overheid zelf onrechtmatig handelt en daarmee fraude pleegt (bijvoorbeeld door de geboorteaangifte). Er is een stroming binnen de soevereine beweging die het systeem van binnenuit wil veranderen en een meer politiek georiënteerd motief en gedachtegoed heeft.

7. Perceptie van een kwaadaardige elite en doelredenering

In het theoretisch kader en de literatuur komt naar voren dat er onder de doelgroep een bepaalde perceptie is van een kwaadaardige elite. De diepte-interviews onder de respondenten binnen de soevereinenbeweging in Nederland bevestigen dit beeld. De aard van deze kwaadaardige elite varieert en is uiteenlopend. Het enige wat overeenkomt, is dat er vaak een perceptie bestaat van internationale (non-)gouvernementele organisaties die invloed uitoefenen op (inter)nationaal niveau. Hooggeplaatste ambtenaren (en politici) zijn hiervan op de hoogte en werken hier actief aan mee. Daarnaast bestaat er ook een beeld dat de Rooms-Katholieke Kerk hier een groot aandeel in heeft. Een van de respondenten (S3) zegt hierover:

"Het is zo gegaan dat de Rooms-Katholieke Kerk vanuit de Romeinse wetgeving, deels de Romeinse, wederom natuurlijke wetgeving (common law, red.) heeft gemaakt. Van daaruit hebben koningen en baronnen wetgeving gekregen."

Het is dan ook niet verrassend dat een deel van de soevereine beweging WOB-verzoeken (Wet Openbaarheid van Bestuur) indient om, volgens hen, de Nederlandse overheid te dwingen openheid en transparantie te betrachten in deze zaken. Er moet bij worden gezegd dat er binnen de beweging ook andere (complot)theorieën bestaan. Dit lijkt meer te maken te hebben met het individu en niet zozeer met de stroming van de soevereine beweging. Wat opvalt tijdens de diepte-interviews is dat wanneer er doorgevraagd wordt naar de achterliggende motivaties, kennis en ideologieën, bestaande concepten worden toegepast op de ideologie van de soevereine beweging, maar dan alleen datgene wat past. Om daar een voorbeeld van te geven: het lijkt erop alsof het idee van het sociale contract uit de (sociale) filosofie gezien wordt als een wettelijk contract, waar je stilzwijgend mee akkoord gaat totdat jij je als mens soeverein verklaart.

8. Taalgebruik, gewoontes en samenhang

Tijdens de diepte-interviews en het etnografisch onderzoek komt naar voren dat er een duidelijk eigen taalgebruik bestaat binnen de soevereine beweging. Een voorbeeld hiervan is dat wanneer iemand begint zichzelf soeverein te verklaren, zij zeggen 'wakker te zijn geworden'. Het specifieke taalgebruik varieert per groep binnen de beweging, maar het is evident dat taalgebruik van groot belang is voor deze doelgroep. Dit komt ook tot uiting in hun gewoontes, die vaak nauw verbonden zijn met hun interpretatie van wetten, verdragen, rechten en plichten. Als voorbeeld kan worden genoemd dat tijdens dit onderzoek een informed consent-formulier is opgesteld op basis van maritieme wetgeving, dat is ondertekend met een vingerafdruk. Deze gewoontes worden als belangrijk beschouwd en worden gezien als essentieel voor duidelijkheid, transparantie en correct handelen door de beweging. Een ander aspect is dat mensen binnen de soevereine beweging zelf bijeenkomsten organiseren, waar zij samenkomen voor trainingen, congressen, lezingen en gemeenschapszin. Dit biedt hen de gelegenheid om kennis uit te wisselen en om te gaan met gelijkgestemden. Twee van de respondenten die ik heb geïnterviewd (S6 & S7) hebben een soort 'clubhuis' waar zij lokale en zelfgemaakte producten verkopen. Hieruit blijkt duidelijk de betrokkenheid en de ondernemingszin van de doelgroep.

9. Verschil in interpretatie van wetten, verdragen, rechten en plichten

Tenslotte is een van de meest opvallende kenmerken van de soevereine beweging het verschil in interpretatie van wetten, verdragen (zowel nationaal als internationaal), en de rechten en plichten die iemand als burger heeft, of de overheid tegenover de burger heeft. Een voorbeeld hiervan kan worden teruggezien in de rechtszaken die soevereine mensen aanspannen tegen de overheid (de Boer, 2024). Daar worden enerzijds wetsartikelen aangehaald uit burgerlijke wetboeken, strafrecht en het bestuursrecht. De artikelen worden soms door elkaar gebruikt. Dit zogenoemde 'pseudo-rechtelijke jargon' komt ook terug in de diepte-interviews. Zo nam een van de respondenten (S3) flyers mee die

gebruikt kunnen worden als je als burger staande wordt gehouden door de politie, om onder de identificatieplicht uit te komen. Termen die veel gebruikt worden zijn gewoonrecht of Common Law, het maritieme recht en de Magna Carta. Opvallend is dat er binnen de soevereine beweging een verschil bestaat in hoe zij deze wetten en rechten interpreteren. Zo gaan sommige individuen ervan uit dat de Angelsaksische wetgeving ook in Nederland van toepassing is. Het is hier belangrijk om te vermelden dat er op internet veel (mis)informatie te vinden is en dat er soms tegen betaling brieven of juridisch advies verkregen kan worden. De respondenten die ik heb gesproken voor de diepte-interviews zijn echter al jaren bezig vanuit een oprecht ideaal en kijken ook neer op wat zij zien als "*een paar snelle zakenjongens (en vrouwen) die meer dan honderd euro voor een brief vragen*" en waarschijnlijk "*duizenden euro's*" hebben verdiend (S1). Het blijft onduidelijk hoe groot deze groep is en om hoeveel geld het gaat, maar waarschijnlijk is het een kleine organisatie, waarbij respondenten uit de beweging zelf aangeven er liever afstand van te houden.

4.2. Deelconclusie

Dit hoofdstuk heeft getracht antwoord te geven op de deelvraag: "*Wat zijn de onderscheidende kenmerken van burgers die zichzelf soeverein verklaren?*" Informatie is verzameld door eerder onderzoek naar de definitievorming van soeverein burgerschap. Laten in hoofdstuk 7, zal er een link gemaakt worden tussen de bestaande literatuur over de soevereinenbeweging en de bevindingen in dit hoofdstuk. Voor nu kan er worden gezegd dat de analyse van deze data negen onderscheidende kenmerken geïdentificeerd die de soevereine beweging definiëren. Het gaat daarbij om:

1. *Identificatie als soeverein, autonoom of vrij*: De beweging is divers en bestaat uit autonome mensen, vrije mensen en soevereine mensen, die elk hun eigen nuance in soevereiniteit hebben. Autonome mensen streven naar minimale overheidsinvloed, vrije mensen benadrukken zelfverantwoordelijkheid, en soevereine mensen verwerpen overheidsgezag volledig, vaak op basis van vermeende onrechtmatigheden in de structuur van de staat.
2. *Distinctie tussen Mens en Burger*: De leden van de soevereine beweging maken een bewust onderscheid tussen zichzelf als 'mensen van vlees en bloed' en de juridische constructie van 'burger'. Deze opvatting ligt aan de basis van hun overtuiging dat de geboorteaangifte een economisch gemotiveerd construct is dat hen tot rechtssubject van de staat maakt zonder hun instemming.
3. *Belang van eigen keuze en verantwoordelijkheid*: De beweging legt sterk de nadruk op het maken van bewuste, eigen keuzes en het nemen van verantwoordelijkheid voor het eigen leven. Dit is een overstijgend component binnen de beweging, ongeacht de specifieke subgroep.
4. *Wens voor een andere samenleving*: De respondenten uit de soevereinenbeweging uiten een diepe wens voor een alternatieve samenleving. Vrije mensen streven naar een samenleving gebaseerd op wederzijdse hulp en gelijkwaardigheid, autonome mensen pleiten voor kleinere, lokale gemeenschappen, en soevereine mensen willen soms zelfs eigen vrijstaten oprichten.

5. *Onvrede jegens de overheid, Democratie en Politiek*: Een gemeenschappelijk kenmerk onder de leden van de soevereinebeweging is de onvrede jegens de overheid en het democratische systeem. Dit kan teruggevoerd worden naar persoonlijke ervaringen van onrecht of een bredere perceptie van onrechtvaardigheid.
6. *Gebrek aan vertrouwen in de Democratische Rechtsorde*: Het gebrek aan vertrouwen in de democratische rechtsorde is diep geworteld en varieert van het niet van toepassing achten van de Nederlandse rechtspraak op zichzelf, tot de overtuiging dat de overheid frauduleus handelt.
7. *Perceptie van een kwaadaardige elite*: Er bestaat binnen de beweging een perceptie van een kwaadaardige elite die invloed uitoefent op zowel nationaal als internationaal niveau.
8. *Taalgebruik, gewoontes en samenhang*: De beweging heeft een eigen taalgebruik en gewoontes die belangrijk zijn voor hun identiteit en handelen. Bijeenkomsten voor kennisuitwisseling en samenhang zijn gebruikelijk, en er is een sterke betrokkenheid binnen de gemeenschap.
9. *Interpretatie van Wetten, Verdragen, Rechten en Plichten*: Een opvallend kenmerk van de soevereine beweging is hun alternatieve interpretatie van wetten en rechten.

De soevereinenbeweging is een diverse groep die gedreven wordt door een diep verlangen naar autonomie en een fundamenteel wantrouwen in het huidige overheids- en rechtssysteem. Deze beweging bestaat uit verschillende groepen met uiteenlopende grieven, idealen en interpretaties van wetten en regels. Respondenten zijn goed geïnformeerd over het nieuws en tonen sterke maatschappelijke betrokkenheid, maar vertonen ook kenmerken van complotdenken. Centraal in deze beweging staat het concept van interne autoriteit, waarbij individuen zichzelf zien als de hoogste macht, naast mogelijk een Schepper of God. Ze streven naar een alternatieve samenleving gebaseerd op individuele vrijheid, gelijkheid en verantwoordelijkheid, los van overheidscontrole. Spirituele en innerlijke vrijheid spelen hierbij vaak een rol. De beweging verlangt naar het onderhandelen van individuele contracten met de overheid en hecht waarde aan correctheid, transparantie en wederzijds vertrouwen. Kortom, de soevereine beweging combineert individuele autonomie, kritiek op het bestaande systeem en een ambitie voor een nieuwe samenleving, inclusief interpretaties van wet- en regelgeving en complottheorieën. In extremere gevallen kan dit leiden tot radicalisering en sociale isolatie.

Hoofdstuk 5: Worsteling van professionals

Nu in hoofdstuk 4 in kaart is gebracht wat de soevereine beweging in Nederland is en hoe zij zichzelf zien, kan er worden gekeken naar de tweede deelvraag van deze thesis. Hoofdstuk 5 behandelt daarom de deelvraag: “*waar worstelen (eerstelijns)professionals mee in hun omgang met soevereine burgers?*”. Dit hoofdstuk bespreekt de worstelingen en hulpbehoeftes van professionals in hun contact met de soevereinenbeweging. Uit de diepte-interviews met zes respondenten (N=6) komen diverse uitdagingen naar voren. Deze worstelingen hebben niet alleen betrekking op de interactie met soevereinen zelf, maar ook op de beperkingen van het beleid binnen hun organisaties en bredere maatschappelijke kwesties. Daarnaast worden de hulpbehoeftes van professionals geanalyseerd, die essentieel zijn voor een effectievere aanpak en ondersteuning van deze doelgroep. Waar kan de informatie worden aangevuld met informatie verworven uit eerder onderzoek, waar tevens (eerstelijns)professionals (N=4) zijn geïnterviewd (van Rees – van Bekkum, 2024).

5.1. Worsteling van professionals

Onder de zes respondenten uit het aanvullende onderzoek zijn verschillende worstelingen te vinden waarmee zij te maken hebben in hun contact met mensen binnen de soevereine beweging. Opvallend hierbij is dat deze worstelingen niet alleen te maken hebben met de soevereine mensen zelf, maar soms ook met het beleid van de organisaties waarvoor de respondenten werken, of zelfs met de samenleving als geheel. In totaal kunnen er zeven worstelingen geïdentificeerd worden.

1. Gebrek aan kennis

Ondanks pogingen van de respondenten om "bij te blijven," geven de professionals aan dat zij een gebrek aan kennis hebben over 'soevereine burgers' en hun gedachtegoed. Hierdoor is het soms lastig om als professional goed om te gaan met deze doelgroep. Ze geven aan dat een gebrek aan kennis ook leidt tot 'moeizame' gesprekken. De soevereine mensen willen vooral zenden en uitleggen, maar doordat de professional niet altijd in staat is om te begrijpen wat er precies gezegd wordt, zorgt dit voor ruis in de communicatie. Volgens de respondenten kosten deze gesprekken daarom niet alleen veel energie, maar is het door het gebrek aan kennis ook lastig om de situatie, de wensen en (hulp)behoeftes van de soevereine mensen te begrijpen. Dit terwijl de respondenten aangeven dat begrip nodig is voor een effectieve aanpak. Een van de respondenten (P3) zegt hierover het volgende:

"Want als je daar te weinig van afweet, dan ga je ook jezelf, ja, hoe zeg je dat? Dan ga je jezelf eigenlijk een beetje voor de voeten lopen, dan begrijp je niet wat ze eigenlijk willen."

Daarbij moet gezegd worden dat eerder verkennend onderzoek een soortgelijk beeld laat zien. In deze gesprekken komt bijvoorbeeld naar voren dat (eerstelijns)professionals in het begin niet wisten wat ze

met alle brieven die binnenkwamen moesten doen. Tenslotte is het interessant om na te denken over een mogelijk verband tussen een van de kenmerken van soevereine mensen in hoofdstuk 4 en deze worsteling. Leidt een gebrek aan kennis tot een dieper wantrouwen bij soevereine mensen?

2. Geschiktheid van organisaties

De respondenten geven aan dat ze worstelen met welke organisatie verantwoordelijk is voor welke acties. De onderliggende vraag is eigenlijk: "Wie en wat is het meest geschikt om actie te ondernemen als dat nodig is?" Zoals respondent 1 van dit onderzoek aangeeft:

"Wanneer begint het problematisch te worden en wanneer moeten we echt actie ondernemen? En wie is daar het meest geschikt voor?" (P1)

Respondenten geven aan dat dit te maken kan hebben met de verscheidenheid aan onderliggende zorgvragen of problemen waar mensen met soeverein gedachtegoed tegenaan lopen, zoals bijvoorbeeld schulden, onderliggende (en soms niet-gediagnosticeerde) psychische problematiek, of problemen in het gezin. Ook in het eerdere verkennende onderzoek geven respondenten aan dat het moeilijk is voor organisaties om onderling over specifieke casussen te praten. Dit heeft met name te maken met de waarborging van de privacy van de burger. Gemeenten en andere organisaties binnen bijvoorbeeld het sociale domein mogen in veel gevallen niet met elkaar praten over specifieke casussen. Respondent (EW1) uit het eerder verkennende onderzoek geeft aan: *"Daarom hoop ik dat de WAMS wel wordt aangenomen."* Hiermee doelde de respondent op de Wet aanpak meervoudige problematiek sociaal domein, die het in bepaalde situaties mogelijk maakt voor een gemeente om met andere partners in het sociale domein (en veiligheidsorganisaties) informatie uit te wisselen over een specifieke casus. De wet is controversieel verklaard, maar zou op 1 juli 2024 na aanpassingen in werking treden. Uit zowel het verkennende als het aanvullende onderzoek blijkt dat het voor de (eerstelijns)professionals een worsteling is om te bepalen wie waar verantwoordelijk voor is als het gaat om de omgang met soevereine mensen. Ook binnen de organisaties is hier nog veel te halen, zoals blijkt uit het onderstaande citaat van respondent 1:

"Dus op gemeentelijk niveau kun je nadenken over hoe je dienstverlening is ingericht, hoe de communicatie met burgers verloopt en of je echt de relatie opbouwt in plaats van burgers alleen als consumenten van overheidsdiensten te zien." (P1)

3. Kwetsbare kinderen en groepen die afhankelijk zijn van soevereinen

Een derde worsteling van professionals is hoe om te gaan met kinderen of kwetsbare mensen die afhankelijk zijn van soevereinen, of soevereinen die zelf kwetsbaar zijn. Voor een deel lijkt dit verband te

houden met de tweede worsteling, maar het spanningsveld tussen preventie en vrijheid van ideologie, geloof en levensopvatting is moeilijk. Een mogelijke inbreuk op hun vrijheid gaat gepaard met het risico op de al bestaande onvrede en het wantrouwen dat soevereinen veelal al voelen. Waarom zou je dan toch ingrijpen? Zowel respondent 3 als respondent 5 van het aanvullende onderzoek geven aan dat ze zich zorgen maken over de ontwikkeling van bijvoorbeeld kinderen. *"Dan was ik toch binnen en zei een van de kinderen: 'Wat jij doet is onrechtmatig.' Ja, dat blijft mij dan toch wel bij."* (P5) Ook in het eerder verkennende onderzoek geven respondenten aan zich met name zorgen te maken over de kwetsbare mensen binnen het soevereine gedachtegoed, maar ook te worstelen met waar in te grijpen. Respondent 1 uit het aanvullende onderzoek geeft aan op de vraag wanneer in te grijpen: *"Wanneer er leed (voor zichzelf en anderen) ontstaat."*

4. Maatschappelijk probleem

Uit de diepte-interviews komt naar voren dat professionals in de omgang met soevereine mensen worstelen met de maatschappelijke dimensie. Vooral het kenmerkende wantrouwen van soevereinen zien ze echt als een maatschappelijk probleem. De respondenten worstelen met een bepaalde onmacht, die niet opgelost kan worden door een enkele professional, noch door een goede ervaring met een professional. Zoals respondent 4 aangeeft:

"Dan zegt hij eigenlijk en dat vond ik heel mooi, gebruik deze groep nou als spiegel en richt het systeem zo in dat men de behoefte niet heeft om het systeem te ontvluchten. Toen dacht ik, dit is precies waar het over gaat. Dit is echt waar het over gaat, het systeem zoals we het ooit met elkaar hebben opgezet, en dat zal zijn redenen hebben gehad, waarom het vandaag de dag zo is, maar dat werkt niet meer in deze tijd. Want het roept zoveel meer weerstand en onvrede op, dat je eigenlijk de voedingsbodem creëert als we ervoor kiezen om op deze manier door te gaan. Dan hebben we straks niet 10.000 anti-institutionele burgers, maar drie miljoen." (P4)

Het bovenstaande citaat is kenmerkend voor de diepte-interviews in zowel het eerdere verkennende onderzoek als het aanvullende onderzoek. Ook professionals worstelen met het huidige systeem, omdat ook zij zien dat het systeem zou moeten veranderen om de risico's van de soevereine beweging, voor soevereinen zelf, maar ook voor de maatschappij als geheel, te verminderen. Het benadrukt in mijn optiek ook waarom dit onderzoek en verder onderzoek naar soevereinen noodzakelijk is. Wat zegt dit over de problemen in onze maatschappij en wat kunnen we doen om deze problemen aan te pakken? Zoals respondent 1 aangeeft:

"Als je niet beseft dat dit blijft etteren en politiek gebruikt en misbruikt wordt, dan staan we voor een grote uitdaging, maatschappelijk gezien. En dan moet je echt gaan nadenken hoe je dit recht gaat zetten, want wat er de afgelopen 30 jaar misgegaan is, dat is enorm." (P1)

Ook dit citaat geeft aan dat het maatschappelijke wantrouwen dat soevereine mensen ervaren wel degelijk ergens vandaan komt. Het huidige systeem werkt onvoldoende voor soevereinen (die vaak een belast verleden hebben), zij voelen zich niet gezien, niet gehoord. Niet alleen door de maatschappij, maar ook door organisaties die hen zouden moeten helpen. Dit is een van de primaire redenen waarom zij van het sociale contract willen afzien.

5. Onderliggende zorgvragen

Eerder aangegeven in zowel worsteling twee als drie worstelen professionals met het in kaart brengen van onderliggende zorgvragen. Uit hoofdstuk 4 blijkt dat soevereinen vaak een belast verleden hebben, waarin ze negatieve ervaringen hebben opgedaan met overheid, hulp en/of zorginstanties. Dit wijst ook op de onderliggende zorgvragen die spelen bij een groep soevereinen. Het in kaart brengen van deze zorgvragen en behoeften voor hulp wordt moeilijker gemaakt door het verhaal van de soevereinen. Het ontrafelen van het gedachtegoed om zo tot de kern van het probleem te komen kost tijd en energie, iets waar respondenten mee worstelen. Soms missen zij de tijd, de energie of de vrijheid om tot die kernvraag te komen. Ook als de hulpvraag in kaart is gebracht, blijft het een worsteling. Waar komt de hulpvraag vervolgens te liggen?

6. Spanning tussen preventief ingrijpen en waarborgen van rechten

Eerder in worsteling drie van deze paragraaf werd genoemd dat professionals worstelen met de spanning rondom het waarborgen van burgerrechten en de inherente privacy die je als burger hebt. Tegelijkertijd heeft bijvoorbeeld een gemeente wel een zorgplicht naar haar burgers toe en wil men graag escalatie voorkomen. Om preventief te kunnen ingrijpen is het nodig om snel informatie te vergaren en eventueel te delen, maar dit staat het recht op privacy in de weg. Zoals respondent 1 aangeeft:

"Dit betekent dat je ook in een vroeg stadium moet kijken naar mensen, informatie moet verzamelen en mogelijk delen. Dat brengt spanning met zich mee rond burgerrechten en privacy, terwijl je tegelijkertijd wilt voorkomen dat dit escaleert." (P1)

Dezelfde spanning speelt tussen preventie en ruimte geven aan soeverein gedachtegoed. Je mag immers geloven wat je wilt geloven en dit ook belijden. Maar (met name) de misinformatie in het soevereine gedachtegoed en de uitingen daarvan kunnen een risico vormen voor de soevereine mensen zelf. Immers, het niet meer betalen van belastingen leidt tot oplopende schuldenproblematiek. Om leed

en escalatie te voorkomen is het dus van belang om preventief in te grijpen, voordat het probleem (te) groot is geworden. Dit preventief ingrijpen kan echter "in het verkeerde keelgat schieten" bij soevereinen die juist waarde hechten aan hun autonomie en vrijheid. Zoals respondent 5 aangeeft: *"Het is juist bemoeienis en het is beangstigend dat je door een ander gedwongen kunt worden iets te doen."*

7. Worsteling tussen procedure, effectiviteit en meer maatwerk

Professionals vinden het lastig om maatwerk te bieden voor soevereinen, aangezien het huidige systeem en de huidige procedures voor deze mensen niet lijken te werken. Daarnaast willen sommige soevereine mensen ook niet meewerken aan deze procedures. In de omgang met soevereinen is veel tijd nodig om het vertrouwen in de relatie op te bouwen; dit vertrouwen is essentieel voor een effectieve benadering en omgang. Dit blijkt uit zowel de resultaten van het eerdere onderzoek als uit het aanvullende onderzoek. Respondent twee van dit onderzoek geeft aan:

"Wat we absoluut niet nodig hebben is, denk ik, een protocol dat alleen maar wijst op regels, want dan ga je in de gesprekken alleen maar daarvan uit en dat komt het gesprek niet ten goede." (P2)

Tegelijkertijd is dat ook een spanning. Want enige handvatten of een kader waarbinnen je kunt handelen is wel nodig. Met name: hoe ver kun je als professional gaan? Wat kun je wel bieden en wat niet?

5.2. Hulpbehoeftes

Uit de bovenstaande worstelingen komen verschillende hulpbehoeftes van professionals in hun omgang met soevereinen naar voren. In de diepte-interviews is hier ook bewust naar doorgevraagd. Hieronder staan de zes hulpbehoeftes weergegeven.

1. Bemoeizorg

Bemoeizorg is een term die door de jaren heen enigszins in de vergetelheid is geraakt. Deze vorm van hulpverlening vraagt om een 'actieve en proactieve aanpak', waarbij de professional probeert contact te maken met iemand die hulpbehoevend, maar zorgmijndend is, of zorgwekkend gedrag vertoont. Een voorbeeld is iemand die agressief gedrag vertoont naar een deurwaarder of politie, maar van wie bekend is dat deze persoon hulp nodig heeft. Bemoeizorg vereist het opbouwen van een vertrouwensrelatie en de tijd en middelen om dit te kunnen doen. Opvallend is dat respondenten vaak de term bemoeizorg niet kennen, maar wel spreken van een 'actieve en proactieve' aanpak die vaak in verband wordt gebracht met vasthoudendheid om zo soevereinen toch te bereiken en eventueel te helpen. Respondent 3 zegt hierover:

"We zijn vasthoudend. Als we niet binnenkomen, dan proberen we het gewoon en we blijven doorgaan. Soms houdt het natuurlijk wel op zijn grenzen, maar in de meeste gevallen door die vasthoudendheid komen we binnen." (P3)

2. Gesprekstechnieken

Aangezien soevereinen moeilijk te bereiken zijn en ook moeilijk vast te houden zijn in het contact, hebben professionals behoefte aan geschikte gesprekstechnieken om deze doelgroep te kunnen benaderen en 'erbij' te houden. Dit houdt ook verband met de worsteling die professionals hebben in moeilijke gesprekken met soevereinen. Daarbij is het volgens de respondenten belangrijk dat ook met name professionals die als eerste contact maken, basisgesprekstechnieken ontwikkelen, ook al is dat misschien niet in eerste instantie hun rol. Een voorbeeld dat wordt gegeven in de diepte-interviews zijn medewerkers die werken bij de burgerlijke stand en 'opeens' een soevereine persoon tegenkomen, zonder dat ze weten hoe te reageren.

3. Handelingskader

Naast het ontwikkelen van gesprekstechnieken in de omgang met de doelgroep, geven professionals aan behoefte te hebben aan een handelingskader of stappenplan. Het beleid en de procedures die professionals hebben, lijken een effectieve benadering in de omgang met soevereinen in de weg te staan. Het zou helpen om te kijken naar alternatieve interpretaties van regels voor soevereinen. Respondent 2 zegt hierover:

"Maar dat je wel een duidelijk kader hebt, oké, dit zijn de mogelijkheden die we hebben, eventueel die we kunnen bieden en meer kan niet, maar dat er naar redelijkheid wordt gekeken, dat dit is de regel en daar blijven bij dat je eigenlijk kijkt. Oké, dit is de regel, maar hoe kunnen we die anders interpreteren?" (P2)

4. Ontwikkeling kennis over doelgroep

Het gebrek aan kennis over het gedachtegoed van soevereinen kwam naar voren als een worsteling van professionals. De onderliggende behoefte is het vergroten van de kennis over de doelgroep en het duidelijk in kaart brengen van het ontstaan van problemen bij deze groep. Respondent 6 geeft aan een training te hebben gevolgd over soevereinen, maar dat deze voornamelijk gericht is op het veiligheidsaspect. Uitleg over wat het soevereine gedachtegoed inhoudt en wat de motivatie van soevereinen is vanuit een maatschappelijk of zorg gerelateerd perspectief ontbreekt en is wel nodig.

5. Meer tijd, middelen en vertrouwen in professionals

Over het algemeen is het bekend dat als professionals wordt gevraagd waar ze behoefte aan hebben, meer tijd en middelen genoemd worden. Het lijkt een open deur, maar de data laat wel zien dat professionals hier echt behoefte aan hebben. Niet zozeer dat zij vinden dat ze meer middelen (behalve kennis) moeten krijgen, maar wel de tijd en ruimte om hun werk te kunnen doen. Met name het opbouwen van een vertrouwensrelatie is hierin van belang. Ook het vertrouwen in professionals van de organisatie zelf is hierin belangrijk. Als ze het nodige vertrouwen krijgen, gaat dit gepaard met de vrijheid die zij nodig hebben om vanuit hun professionaliteit te beslissen en te handelen. Zoals respondent 4 aangeeft: *"Ik wil dan ook die positie krijgen, hè! Om naar kunnen en naar eer en geweten te kunnen handelen."*

6. Zelfreflectie bij doelgroep

Deze hulpbehoefte van professionals gaat niet over de professionals zelf, maar juist over wat de doelgroep kan doen om de onderlinge omgang en de dienstverlening te verbeteren. Professionals geven aan dat het fijn zou zijn als niet alleen zijzelf, maar ook soevereinen op zichzelf zouden reflecteren.

Respondent 5: "Dus er is ook een beetje zelfreflectie nodig: we zitten allebei in ons gelijk en dat gaat niet veranderen. Vroeger kreeg ik hier nooit mee te maken, maar nu zie je dat het veel vaker voorkomt."

5.3. Deelconclusie

In dit hoofdstuk zijn de worstelingen van professionals in hun omgang met soevereine burgers in kaart gebracht. Deze worstelingen staan niet op zichzelf, maar zijn nauw verbonden met de specifieke hulpbehoeftes die de professionals hebben geuit. Hieronder volgt een korte analyse waarin de belangrijkste verbanden tussen de worstelingen en de hulpbehoeftes worden belicht:

1. Gebrek aan kennis vs. ontwikkelingskennis over doelgroep

- A. **Worsteling:** Professionals missen kennis over het gedachtegoed en de motivaties van soevereinen, wat leidt tot moeizame communicatie en inefficiëntie in de omgang.
- B. **Hulpbehoefte:** Er is behoefte aan trainingen en opleidingen om meer inzicht te krijgen in het soevereine gedachtegoed, zodat professionals beter voorbereid zijn op interacties met deze doelgroep.

2. Geschiktheid van organisaties vs. handelingskader

- A. **Worsteling:** Er is onduidelijkheid over welke organisatie verantwoordelijk is voor welke acties, vooral gezien de diversiteit aan zorgvragen en de beperkingen van privacywetgeving.
- B. **Hulpbehoefte:** Professionals hebben behoefte aan een duidelijk handelingskader of stappenplan dat hen helpt om binnen de grenzen van de regelgeving effectief te handelen en samen te werken.

3. Kwetsbare kinderen en groepen vs. bemoeizorg

- A. **Worsteling:** Het omgaan met kwetsbare groepen binnen de soevereine beweging, zoals kinderen of kwetsbare volwassenen, is complex en vraagt om een balans tussen vrijheid en bescherming.
- B. **Hulpbehoefte:** Een actieve en proactieve benadering, zoals bemoeizorg, wordt als noodzakelijk gezien om vertrouwen op te bouwen en kwetsbare groepen effectief te ondersteunen.

4. Maatschappelijk probleem vs. meer tijd, middelen en vertrouwen in professionals

- A. **Worsteling:** Het wantrouwen van soevereinen ten opzichte van het systeem wordt gezien als een maatschappelijk probleem dat niet door individuele professionals kan worden opgelost.
- B. **Hulpbehoefte:** Professionals hebben meer tijd en middelen nodig om vertrouwensrelaties op te bouwen en moeten het vertrouwen krijgen van hun organisaties om naar eer en geweten te kunnen handelen.

5. Onderliggende zorgvragen vs. meer tijd, middelen en vertrouwen in professionals

- A. **Worsteling:** Het in kaart brengen van onderliggende zorgvragen is een tijdrovend en energie-intensief proces dat vaak wordt bemoeilijkt door de complexiteit van het soevereine gedachtegoed.
- B. **Hulpbehoefte:** Meer tijd en middelen zijn nodig om deze zorgvragen effectief te kunnen identificeren en te adresseren. Vertrouwen en autonomie binnen hun organisaties zijn essentieel voor professionals om adequaat te kunnen handelen.

6. Spanning tussen preventief ingrijpen en waarborgen van rechten vs. Handelingskader

- A. **Worsteling:** De spanning tussen preventief ingrijpen en het waarborgen van burgerrechten en privacy maakt het moeilijk voor professionals om snel en effectief op te treden.
- B. **Hulpbehoefte:** Een duidelijk handelingskader is nodig om professionals te helpen navigeren tussen deze tegenstrijdige eisen, zodat zij verantwoord kunnen ingrijpen zonder de rechten van soevereinen te schenden. Daarbij is het belangrijk dat het handelingskader wel ruimte voor de professional laat.

7. Worsteling tussen procedure, effectiviteit en meer maatwerk vs. gesprekstechnieken

- A. **Worsteling:** Het bieden van maatwerk aan soevereinen is lastig binnen de huidige procedures en protocollen. Professionals hebben moeite met het opbouwen van vertrouwen en het effectief communiceren.
- B. **Hulpbehoefte:** Er is behoefte aan training in gesprekstechnieken om beter om te kunnen gaan met soevereinen en om hen in het contact te kunnen houden.

De worstelingen van professionals in hun omgang met soevereine burgers zijn sterk verbonden met de behoefte aan meer kennis, duidelijkere kaders, betere gesprekstechnieken en meer tijd en middelen. Deze behoeften weerspiegelen een bredere noodzaak voor organisatorische en systemische veranderingen om effectief om te kunnen gaan met de soevereine beweging en om de maatschappelijke problemen die hiermee samenhangen aan te pakken.

Hoofdstuk 6: Effectieve en minder effectieve handelingen

In hoofdstuk 5 zijn de worstelingen en hulpbehoeftes van professionals weergegeven en is er een analyse gemaakt tussen de worstelingen en deze hulpbehoeftes. Op deze manier is er antwoord gegeven op de tweede deelvraag van deze thesis. Voor de beantwoording van de hoofdvraag is het noodzakelijk om tevens antwoord te geven op de derde en laatste deelvraag van deze thesis: *“Welke omgangsvormen beschouwen zij als meer en minder effectief in het contact met soevereine burgers?”* De zij in deze zin verwijst naar professionals van diverse professies die handelingen toepassen in hun contact en omgang met mensen uit de soevereine beweging in Nederland.

6.1 Effectieve handelingen

Aan de respondenten is gevraagd wat zij ervaren als effectieve handelingen of benaderingen in hun omgang met soevereine mensen. De resultaten geven vijf handelingen die zij als effectief ervaren:

1. Behoefte in kaart brengen

In hoofdstuk 5 kwam naar voren dat de omgang met soevereine mensen wordt bemoeilijkt door de onduidelijkheid over de problemen waar de soevereine mensen tegenaan lopen en het achterhalen van de onderliggende hulpvraag. Het is daarom effectief om de behoefte en de zorgvraag van soevereinen in kaart te brengen, zodat professionals daar effectief op kunnen inspelen. Respondent 2 geeft aan: *“Het helpt al enorm als je weet wat hun mogelijke hulpvraag is, dat geeft al een richting hoe je het beste kunt benaderen”*. Respondent 2 geeft aan dat door middel van het ‘afpellen’ van de onderliggende hulpvraag, wat maakt dat iemand soeverein werd en wat daarachter ligt, hij in staat was een soevereine mens te begeleiden naar de schuldhulpverlening, waardoor de burger met soeverein gedachtegoed toch geholpen werd. Tegelijkertijd zorgde dit ook voor een positieve ervaring tegenover een overheid die hem, voor zijn gevoel, heel lang genegeerd heeft.

2. Communicatie, dienstverlening (met name op lokaal niveau) & goede samenwerking met andere organisaties

Voor effectieve benadering en hulp is communicatie en dienstverlening van verschillende (lokale) organisaties van belang. Vaak worstelen soevereinen met gelaagde problematiek, wat samenwerking tussen organisaties vraagt. Respondent 3 laat weten dat het effectief is als een (lokale) sociaal werker gekoppeld wordt aan het (zorg)traject van de soevereine mens. Zo kan de sociaal werker het vaste directe aanspreekpunt zijn en kan er beter een vertrouwensband opgebouwd worden. Respondent 4 geeft aan dat een gestandaardiseerde aanpak niet helpt voor soevereine mensen die al ageren tegen het systeem. Dienstverlening inrichten en aanbieden en iemand benaderen als persoon is hierbij van groot belang voor een effectieve aanpak. Zoals respondent 1 samenvat:

“Ja, maar dat vraagt dus hoe je die gesprekken aangaat, en dat je wel weet waar je uiteindelijk naar op zoek bent, maar dat kan een tijdje duren en dat moet je niet willen forceren, want dan schiet je je doel voorbij. En dat betekent ook dat je afhankelijk bent van andere partners, dat je wel met elkaar ook overeen moet zijn: wat is nou eigenlijk het doel, waar verenigen we ons achter? En wat betekent dat? Ik geef wel het voorbeeld: misschien kan het helpen als er aan het begin van het contact de woningbouwvereniging zegt: ‘Oké, normaal zouden we nu de deurwaarder inschakelen volgens onze protocollen, maar laten we nog twee maanden wachten, want er is nu contact en dat lijkt iets op te leveren. Dat willen we niet verstoren.’” (P1)

3. Gelijkwaardige benadering

Een persoonsgerichte en gelijkwaardige benadering lijkt voor de omgang met soevereinen effectief te zijn. Soevereinen vinden het belangrijk om als mens van vlees en bloed behandeld te worden, zo zien zij zichzelf namelijk ook. Professionals kunnen soevereinen gelijkwaardig en persoonsgericht behandelen door soevereinen serieus te nemen, zonder oordeel te luisteren en compassievol/begripvol met hen om te gaan. Wat niet effectief is, is belerend/denigrerend overkomen. Hun gedachtegoed wegzetten of behandelen alsof ze allemaal wartaal uitslaan. Een oordeel staat een goede omgang in de weg; er is enig begrip nodig om soevereinen te kunnen helpen, waardoor het van belang is zonder oordeel te luisteren naar deze mensen en ze serieus te nemen. Soevereinen en professionals zijn tegenpolen, maar door te benadrukken dat het gaat om samenwerking met het bevorderen van het welzijn van de soevereinen als gemeenschappelijk doel, kunnen soevereinen geholpen worden.

4. Wederzijds vertrouwen & gezamenlijk doel

Professionals hebben niet alleen het vertrouwen van soevereinen nodig, maar voor een gelijkwaardige en effectieve benadering/behandeling van soevereinen is het tevens nodig dat zij het vertrouwen van professionals krijgen. Door dit wederzijdse vertrouwen kan een samenwerking tot stand komen, waarbij het gaat om een gemeenschappelijke inzet in plaats van strijdige belangen. Met name als er een zorgplicht is vanuit een overheidsorganisatie. Respondent 4 zegt hierover:

“Dit is het doel wat jij zou willen behalen in jouw leven. En vervolgens gaan we het uitpluizen naar oké, wat doe jij daarin? En wat heb je dan dus nodig? Van misschien een overheid of een instituut? En vervolgens gaan we dat dan weer uitpluizen van nou, maar hoe moet dat dan eruitzien?” (P4).

Respondent 2 zegt hierin hetzelfde:

“Dat hij wel bepaalde uitspraken deed, bijvoorbeeld we mogen wel binnenkomen en komen kijken. Maar hij belde later met de vraag of we willen kijken of we hem toch ergens bij kunnen helpen. Uiteindelijk zijn we gaan kijken naar wat hij nodig had en bleek dat hij schulden had. We

vroegen daarbij of de medewerkers van het sociale domein hem daarbij wilden helpen. Uiteindelijk zei hij: oké, prima, komt dan mee in gesprek.” (P2).

Respondenten geven wel aan dat het belangrijk is dat er realistische doelen gesteld worden; sommige dingen kunnen niet en dat moet wel gecommuniceerd worden naar zowel de soevereinen als naar de eventuele professionals.

5. Het sturen van een brief voor uitnodiging van gesprek

Een aantal respondenten werkzaam bij een gemeente geeft aan dat zij een brief hebben gestuurd als reactie op de brieven die bij hen zijn binnengekomen. De brieven waar zij over spraken zijn de brieven ‘opzegging machtiging bestuur’, eerder genoemd in deze thesis. Door het versturen van een brief om hen uit te nodigen voor een gesprek laat de gemeente weten dat het niet mogelijk is om jezelf ‘soverein te verklaren’, maar dat ze wel graag in gesprek willen met de brievenstuurders. Niet alleen om het contact aan te gaan, maar ook om te kijken wat de motieven van de mensen met soeverein gedachtegoed zijn en of de gemeente iets met deze motieven kan doen. Respondenten geven tevens aan dat zij een bericht op de website van hun gemeente hebben geplaatst met de boodschap dat het niet mogelijk is jezelf soeverein te verklaren, maar dat je altijd in gesprek kunt gaan met de gemeente.

6.2 Minder effectieve handelingen

Naast de effectieve handelingen en benaderingen is er ook stilgestaan bij minder effectieve handelingen. Daarbij zijn er vier minder effectieve handelingen en/of benaderingen geformuleerd:

1. Beleid van de organisatie zelf

Opvallend is dat het beleid van organisaties zelf de grootste belemmering lijkt te vormen voor een effectieve behandeling van soevereinen. Respondent 5 benadrukt het grote verschil tussen professionals in (semi)overheidsinstanties en soevereinen: “Het grootste probleem is dat je volledig tegenpolen van elkaar bent.” De organisaties, en daarmee ook de professionals waar de soevereinen contact mee hebben, vertegenwoordigen precies wat soevereinen niet vertrouwen en juist wantrouwen: de overheid, de bureaucratie en de democratische rechtsorde. De respondenten geven aan dat het (soms) bureaucratische beleid met vooraf opgestelde procedures weinig ruimte laat voor het opbouwen van een vertrouwensband, terwijl dit juist in de omgang effectief is. Respondent 1 zegt hierover:

“Dan kun je twee uur lang praten over pepernoten, zonder dat het iets oplevert. In het begin gaat het vooral niet over ‘Wat is uw probleem? Laten we samen een oplossing vinden.’ Misschien komt dat pas bij gesprek vier. Het is ook een kwestie van langdurig investeren in het opbouwen van contact.” (P1)

2. Dreigende of negatieve toon

In de omgang van professionals met soevereinen is communicatie van groot belang. Hoewel het voor professionals wellicht lastig is om procedures en beleid te volgen als soevereinen hier niet in mee willen gaan, blijft het van belang om de toon begripvol te houden. Als de toon van een professional door een soevereine burger als negatief of dreigend wordt ervaren, is de kans groot dat de soevereine burger afhaakt. Hiervoor zijn passende gesprekstechnieken nodig, oppert respondent 1:

“Het blijven duidelijk maken van: we begrijpen je verlangen naar vrijheid en je grieven, maar dit gaat niet werken. Je brengt jezelf onherroepelijk in de problemen. Maar dat moet ook op een vriendelijke manier gebeuren, niet badinerend of dreigend, maar met compassie. Onderaan de streep moet die huur een keer betaald worden of een andere verplichting worden nagekomen. Ik gun het je niet, maar tot nu toe is niemand erin geslaagd om onder dit soort verplichtingen uit te komen. Maar dat vraagt veel van je gesprekstechniek, zodat het niet belerend wordt, maar begripvol.” (P1)

3. Ingrijpen als het (nog) niet nodig is

Soevereinen hechten grote waarde aan hun vrijheid en autonomie; het is daarmee niet effectief om in te grijpen als dit niet nodig is. Als er geen probleem is, of het probleem nog niet groot genoeg is, kan ingrijpen juist contraproductief zijn. Dit kan het vertrouwen in (semi)overheidsinstanties verder schaden, waardoor de omgang tussen professionals en soevereinen extra bemoeilijkt wordt. Dit zie je ook terug in het spanningsveld, genoemd in hoofdstuk 5 dat respondenten ervaren tussen preventie en ruimte geven. Ook kan het ingrijpen schadelijk zijn door soevereine mensen te veel aandacht te geven, waardoor je de situatie problematiseert en verdere spanningen veroorzaakt.

4. Je laten intimideren

Soevereinen kunnen intimiderend overkomen en zelfs gewelddadig worden. Echter, het helpt niet om jezelf te laten intimideren. Respondent 3 zegt hierover:

“Deze meneer was in het begin heel agressief en dat kan ik wel begrijpen, weet ik ook vanuit mijn werkervaring. Dus ik bleef rustig en ik deed ook geen stap achteruit, want de meeste hulpverleners doen dat als iemand echt agressief wordt: ze doen een stap achteruit. Maar ik bleef gewoon staan.” (P3).

Uit de diepte-interviews komt naar voren dat soevereinen de respondenten ‘overweldigen’ met een stortvloed aan informatie, waardoor zij in de war worden gebracht. Het gevolg is dat de professional bewust of onbewust monddood wordt gemaakt. Ook laten de respondenten weten dat soevereinen soms intimiderend of aanvallend kunnen overkomen in gesprekken, met name als het gaat om hun grieven ten opzichte van de democratie, overheid en regering. Het blijft belangrijk om als professional rustig te blijven. Zoals respondent 4 zegt: *“Er zit vaak pijn achter, dan word je boos, dat is logisch.”*

6.3. Deelconclusie

Dit hoofdstuk benadrukt dat een effectieve benadering van soevereine burgers draait om begrip, gelijkwaardigheid en samenwerking. Door de behoefte van soevereinen in kaart te brengen en een persoonlijke, niet-oordelende benadering te hanteren, kunnen professionals beter inspelen op de specifieke problemen en hulpvragen van deze groep. Tegelijkertijd moet het rigide beleid van organisaties worden aangepast om ruimte te maken voor een meer flexibele en mensgerichte aanpak. Het wederzijds opbouwen van vertrouwen en het stellen van realistische doelen zijn cruciale elementen voor een succesvolle interactie. Door deze inzichten te integreren in hun werkwijze, kunnen professionals bijdragen aan een constructieve en effectieve omgang met soevereine burgers.

Hoofdstuk 7: Discussie

Nu alle deelvragen zijn beantwoord, kan er toegewerkt worden naar de conclusie, waar de hoofdvraag van deze thesis beantwoord zal worden. Voordat het zover is, is het goed om te kijken naar de discussie van deze thesis. Namelijk; wat zijn beperkingen geweest in dit onderzoek en zijn er theorieën die de resultaten van dit onderzoek mogelijk onderschrijven?

7.1. Beperkingen van het onderzoek

Algemeen

De onderzoeksresultaten zijn deels verzameld tijdens een stage op de afdeling Democratie en Bestuur van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Voor contacten met (eerstelijns)professionals is gebruikgemaakt van het netwerk van de stagebegeleider, met duidelijke communicatie dat dit onderzoek een samenwerking was tussen BZK en de Universiteit voor Humanistiek. Er is zoveel mogelijk onafhankelijk gewerkt, maar beïnvloeding door BZK's visie blijft mogelijk, evenals bias bij respondenten uit BZK's netwerk. Het werven van soevereine mensen is door mijzelf gedaan, maar door beperkte tijd kunnen sub-narratieven binnen de soevereine beweging zijn gemist. Ook geldt dit voor respondenten uit het aanvullende onderzoek. (Eerstelijns)professionals zijn geworven uit mijn netwerk of via doorverwijzingen, en het is mogelijk dat respondenten sociaal wenselijk gedrag hebben vertoond tijdens de diepte-interviews.

Methodologische, theoretische en praktische aspecten

Hoewel ik van mening ben dat deze thesis waardevolle inzichten en aanbevelingen biedt, zijn er verschillende punten waarop kritiek kan worden geleverd. Deze zeven punten omvatten methodologische, theoretische en praktische aspecten en zijn hieronder uiteengezet.

1. **Beperkte generaliseerbaarheid:** Een exploratief onderzoek, zoals deze thesis, heeft als voordeel dat de steekproef relatief klein mag zijn (Neuman, 2014). Hierbij moet wel worden opgemerkt dat de huidige steekproef uit (eerstelijns)professionals en soevereine mensen mogelijk te klein is om de bevindingen te generaliseren naar alle (eerstelijns)professionals die met soevereine mensen in Nederland werken.
2. **Specifieke context:** In dit onderzoek is specifiek gekeken naar de Nederlandse context en met name naar professionals die werken voor een (semi-)overheidsorganisatie. Of er andere professies zijn die mogelijk te maken krijgen met soevereine mensen, is buiten beschouwing gelaten. Omdat er relatief weinig onderzoek is naar hoe professionals werken buiten een veiligheidscontext, was er beperkt vergelijkingsmateriaal. Daarbij moet worden gezegd dat een vergelijking met theorie over mogelijk

bereikbare doelgroepen en hoe professionals hiermee omgaan, onderdeel van het theoretisch kader had kunnen zijn.

3. **Respondentbias:** Dit punt is al eerder in paragraaf 7.1 genoemd, maar het is belangrijk om het nogmaals te benadrukken. Er is een mogelijkheid van bias in de antwoorden van de respondenten. Professionals kunnen hun ervaringen rooskleuriger of problematischer beschrijven dan ze in werkelijkheid zijn, afhankelijk van hun persoonlijke en professionele betrokkenheid. Om dit te ondervangen is er zoveel mogelijk gewerkt met een semigestructureerde topiclijst en een codeerschema, die te vinden zijn in de bijlage 10.4 van dit document.
4. **Gebrek aan kwantitatieve data:** Deze thesis maakt voornamelijk gebruik van kwalitatieve data. Het voordeel hiervan is dat de diepgang van de inzichten wordt verhoogd (Maxwell, 2013), maar het ontbreken van kwantitatieve data beperkt de mogelijkheid om de bevindingen te verifiëren en te versterken met bijvoorbeeld een statistische analyse.
5. **Gebrek aan inzicht van soevereine burgers:** Tijdens het schrijven van deze thesis is met name gelet op het perspectief van de (eerstelijns)professional. Dat is logisch, want daar is ook de vraagstelling naar geformuleerd. Het doel is om een discussie over een handelingsperspectief te openen. Hoewel er in eerder onderzoek ook mensen met soeverein gedachtegoed zijn geïnterviewd, was het waardevol geweest om ook de ervaringen in de omgang met professionals mee te nemen. Al moet worden gezegd dat een aantal elementen, zoals bijvoorbeeld: afspraken nakomen, wederzijds vertrouwen en het streven naar een gezamenlijk doel, terugkomen als belangrijke factoren voor soevereine mensen in de omgang met de samenleving, de overheid en de democratie.
6. **Theoretische inbedding:** Hoewel deze thesis de bestaande theorie over mensen met soeverein gedachtegoed goed heeft ingebed, had de thesis versterkt kunnen worden door in te gaan op bestaande theorie over hoe professionals omgaan met andere doelgroepen waarmee een bepaalde afstand bestaat. Tenslotte is het goed om op te merken dat tijdens het schrijven van de thesis het onderzoek is aangepast om meer recht te doen aan het exploratieve karakter van deze thesis. De beoogde theorie was oorspronkelijk een link met democratisch professionalisme en komt terug in de discussie van deze thesis. Dat is ook de reden waarom in paragraaf 7.2 van de discussie een vergelijking wordt gemaakt met democratisch professionalisme.
7. **Interdisciplinaire benadering:** Het betrekken van meerdere disciplines zoals psychologie, sociologie en recht zou de breedte en diepte van de analyse kunnen verrijken.

7.2. Discussie

Literatuur & bevindingen mensen met soeverein gedachtegoed

Uit het theoretisch kader in hoofdstuk 2 en de bevindingen in hoofdstuk 4 blijkt dat de kenmerken en definities uit de bestaande literatuur en dit onderzoek elkaar aanvullen. Veel kenmerken komen overeen: het ontstaan van de soevereine beweging, het wantrouwen tegenover de overheid, media en wetenschap, en de interpretatie van wet- en regelgeving (Berger, 2016; Hodge, 2019; Sarteschi, 2020; Rahje, 2022). Dit onderzoek bevestigt ook de literatuur met betrekking tot uitingen van soeverein gedachtegoed, zoals het versturen van brieven, het starten van rechtszaken en wrakingsprocedures, het stoppen met het betalen van belasting, en het weigeren van identificatieplicht bij staande houding (Switzer, 2022; AIVD, 2024; de Boer, 2024). Opvallend is dat de grote maatschappelijke betrokkenheid van soevereine mensen (nog) niet grondig onderzocht is, maar mogelijk wel een ingang biedt als (semi-)overheidsorganisatie tot een dialoog. Evenzo is het verrassend dat de aanleiding en motivatie voor soevereine mensen om zich openlijk uit te spreken als 'soeverein', 'autonoom' of 'vrij mens' in veel gevallen onderbelicht blijven. Hoewel genoemd in de literatuur (AIVD, 2024; de Boer, 2024), geven de resultaten van deze thesis dieper inzicht in de onvrede en het wantrouwen dat men voelt. Dit gaat niet alleen om grieven richting de overheid en samenleving, maar ook om het gevoel van niet gezien en gehoord worden. Dit is voor veel mensen in de soevereine beweging de drijvende factor achter hun uitingen. Uit gesprekken met (eerstelijns)professionals blijkt dat individuen uit de soevereine beweging vaak een belast verleden hebben en dat hun grieven vaak terecht zijn. Zoals respondent 4 zei: "*Absoluut, deze mensen praten geen onzin.*" De aanname dat de soevereine beweging een mogelijke reactie is op het gebrek aan vertrouwen in de overheid en politiek en de teleurstelling in de maatschappij lijkt te kunnen worden gemaakt, maar dient verder onderzocht te worden. Tenslotte toont dit onderzoek aan dat, in tegenstelling tot veel bestaande literatuur, mensen die zichzelf soeverein verklaren beseffen dat zich volledig afsluiten van de maatschappij niet mogelijk is. De invulling hiervan varieert per subnarratief of geïdentificeerde groep, maar de soevereine beweging lijkt te erkennen dat er afspraken nodig zijn om samen te leven.

Link tussen bevindingen en democratisch professionalisme

Deze thesis heeft een verkennend karakter en heeft, naast de bestaande literatuur over de soevereine beweging, geen bestaande theorie gekoppeld aan de effectiviteit van (eerstelijns)professionals. Dit betekent echter niet dat dergelijke literatuur niet bestaat. Sterker nog, er is veel literatuur te vinden over professionaliteit en de rol van een professional hierin. Het traditionele perspectief op professionaliteit wordt gezien als werk, waarbij vakkennis en -kunde, maar ook een bepaalde mate van beroeps cultuur en beroepsethiek, nodig zijn. Dit gaat om beroepen met status, macht en autonomie die vitale behoeften van cliënten of de samenleving vervullen (Kole, 2018). Andere belangrijke kenmerken van deze definitie

van professionaliteit zijn dat er vaak sprake is van een ongelijke machtsverhouding tussen de professional en de cliënt, dat er gespecialiseerde (wetenschappelijke) vakkennis en -kunde nodig zijn, en een bepaalde mate van zelfregulering door beroepsverenigingen. Voorbeelden hiervan zijn dokters, advocaten, ingenieurs en rechters (Meyers, 2008). Mensen met soeverein gedachtegoed staan vaak in contact met ambtenaren, sociaal werkers, deurwaarders en veiligheidsprofessionals. Deze beroepen kunnen in meer of mindere mate worden aangemerkt als professionals binnen het traditionele perspectief. Ambtenaren, sociaal werkers en deurwaarders hebben wel degelijk een beroeps cultuur en -code. Het is dan ook niet bijzonder dat er de afgelopen jaren veel geschreven is over professionaliteit binnen 'niet traditionele professionals'.

Uit deze thesis blijkt dat de soevereine beweging een diep wantrouwen heeft tegenover de democratie, de overheid en de samenleving. Tegelijkertijd hechten zij veel waarde aan wederzijds vertrouwen, autonomie en het nemen van eigen verantwoordelijkheid over hun leven. Het is daarom interessant om in de discussie van deze thesis stil te staan bij de democratische professionaliteit van Albert Dzur (2004, 2008). Dzur (2011) stelt dat de democratisch professional zich zorgen maakt over de effecten van hun expertise op het vermogen van burgers, cliënten of publiek om zelfverzekerd keuzes te maken, zowel binnen als buiten een bepaald professioneel domein. Zoals Tonkens et al. (2013) aangeven in een artikel over democratisch professionalisme binnen sociaal werk: *"het 'democratische' in democratisch professionalisme krijgt vorm in de directe relatie tussen professionals en cliënten. Democratie is niet alleen een instrument; het is een waarde op zich."* Dzur (2004) beschrijft dat een democratisch professional diens werkzaamheden op een democratische wijze probeert uit te voeren. Iemand die voorheen geprofessionaliseerde taken verdeelt en participatie aanmoedigt in bijvoorbeeld een wijk of iemands directe omgeving, zoals hij het stelt: *"publiek leiderschap nemen bij het oplossen van waargenomen publieke problemen"* (2004, p.18). Ze moeten *"zowel autoriteit uitoefenen als delen"* (Dzur, 2004, p.12). Met andere woorden, de professional behoudt zijn professionele autoriteit en autonomie, maar handelt niet boven, maar naast een cliënt. De professional luistert, toont empathie en probeert samen het probleem op te pakken. Dat is belangrijk, want een cliënt of burger weet zelf het beste wat er nodig is om het probleem op te lossen. Dzur (2015) beschrijft dat de democratisch professional zich bewust moet zijn van de machtsrelatie die hij mogelijk heeft tegenover een cliënt. De professional moet proberen om vooral 'deliberatieve democratie', het overleggen over waar iemand wel invloed op heeft, te bevorderen in plaats van te focussen op het grotere maatschappelijke probleem.

Kijkend naar deze korte beschrijving van Dzur's democratisch professionalisme zijn er wel een aantal overeenkomsten zichtbaar met de resultaten van deze thesis.

1. **Gelijkwaardige en persoonsgerichte benadering:** Democratisch professionalisme benadrukt, zoals hierboven weergegeven, het belang van gelijkwaardigheid en respect voor de autonomie van

alle betrokkenen. De resultaten van deze thesis laten eenzelfde beeld zien als voorwaarde voor een effectieve aanpak in de omgang met soevereine mensen. Het luisteren zonder oordeel en het tonen van empathie of compassie zijn hierbij van belang.

2. **Samenwerking en collectieve actie:** De resultaten van deze thesis benadrukken de noodzaak van een goede samenwerking tussen verschillende organisaties en professionals om effectief in te kunnen spelen op de (veelal gelaagde) problematiek van mensen binnen de soevereine beweging. Het opbouwen van een vertrouwensband en het stellen van gemeenschappelijke doelen is cruciaal. Democratische professionaliteit pleit voor collectieve samenwerking en actie tussen professionals en burgers (Dzur, 2008). Het doel is om gezamenlijk tot oplossingen te komen voor maatschappelijke problemen, waarbij zowel professionele expertise als de lokale kennis en ervaringen van burgers worden ingezet (Dzur, 2004).
3. **Communicatie en dialoog:** Zowel in hoofdstuk 5 als in hoofdstuk 6 wordt voor een effectieve benadering hulp en communicatie als een groot goed gezien. Professionals hebben behoefte aan gesprekstechnieken en kennis om zo effectiever om te kunnen gaan met mensen uit de soevereine beweging, met als doel ze te begrijpen en te helpen. Democratische professionaliteit legt tevens de nadruk op open en eerlijke communicatie tussen professional en burger. Deze open dialoog stelt beide partijen in staat hun perspectieven te delen en draagt bij aan het opbouwen van een vertrouwensband en positieve relatie (Tonkens et al., 2013).
4. **Flexibiliteit en maatwerk:** Wat de resultaten in deze thesis laten zien, is dat (rigide) beleidsregels soms moeten worden aangepast om ruimte te maken voor een meer flexibele en mensgerichte aanpak. De bureaucratie en regels werken een effectieve aanpak soms tegen. Het bieden van maatwerk kan helpen in de omgang met soevereine mensen. Dit is een overeenkomst met democratische professionaliteit, waarin wordt erkend dat een bepaalde mate van flexibiliteit noodzakelijk is. Soms moet er worden afgeweken van bestaande procedures als de situatie daarom vraagt (Dzur, 2015).

Zowel de resultaten van deze thesis als de theorie van democratische professionaliteit bevorderen een inclusieve en participatieve aanpak, waarin respect, samenwerking en open communicatie centraal staan. Dit betekent echter niet dat democratische professionaliteit direct toepasbaar is voor de aanpak van soevereine mensen. Dzurs theorie is normatief en legt de nadruk op idealen zoals gelijkwaardigheid, inclusiviteit en participatie, maar biedt geen concrete praktische oplossingen. De praktijk vraagt om direct toepasbare stappen. Bovendien legt Dzurs theorie de nadruk op de machtsrelatie tussen professional en burger, en gaat niet in op mensen met een afstand (of zelfs weerstand) tegenover de overheid, democratie en samenleving. Het ontbreekt van een aanpak als er wel een zorgplicht is, hetzelfde geldt voor het overwinnen van weerstand. Dzur (2015) legt de nadruk op democratische professionaliteit bij de professional zelf. De professional zou zich niet (of minder) bezig moeten houden met het 'grotere maatschappelijke probleem', maar juist moeten proberen om in de directe omgeving en

invloed van de professional en burger participatie en democratie te bewerkstelligen. Dat is mooi, maar daarmee ontbreekt het aan de grotere verantwoordelijkheid die (semi-)overheidsorganisaties en professionals hebben in het oplossen van het grotere maatschappelijke probleem. De resultaten van deze thesis tonen die noodzaak wel aan.

Hoofdstuk 8: Conclusie

Dit hoofdstuk geeft een conclusie van deze thesis en beantwoordt de hoofdvraag: “*Welke uitdagingen ervaren professionals in het omgaan met mensen die zichzelf ‘soverein’ verklaren, en wat in hun aanpak ervaren zij als meer en minder effectief?*” En geeft aanbevelingen voor zowel vervolgonderzoek als voor professionals zelf.

8.1. Conclusie

Deze thesis richt zich op de uitdagingen die professionals ervaren in het omgaan met mensen die zichzelf als 'soverein' beschouwen en de effectiviteit van hun benaderingen. Het doel was om een beter begrip te krijgen van de soevereinenbeweging in Nederland en om de discussie te openen, zodat er gewerkt kan worden naar praktische aanbevelingen voor professionals die met deze groep te maken hebben. De belangrijkste bevindingen staan hieronder weergegeven.

Belangrijke bevindingen

1. **Kenmerken van soevereine mensen:** vertonen vaak gedrag dat voortkomt uit een diepgeworteld wantrouwen tegenover de overheid en andere officiële instanties. Zij voelen zich niet gehoord en gezien, wat leidt tot frustratie en soms zelfs agressieve uitingen. Deze burgers hebben een sterke behoefte aan autonomie en erkennen vaak geen wettelijke en bestuurlijke autoriteit over hun persoon.
2. **Uitdagingen voor professionals:** professionals worstelen voornamelijk met de overweldigende en vaak intimiderende communicatiestijl van soevereinen. De stortvloed aan informatie en de soms agressieve houding maken het lastig voor professionals om effectief te communiceren en hulp te bieden. Het is cruciaal dat professionals kalm en respectvol blijven, ook wanneer zij geconfronteerd worden met uitdagend gedrag.
3. **Effectieve benaderingen:** omvatten begrip en respect voor de persoonlijke autonomie van soevereinen. Professionals moeten een niet-oordelende houding aannemen en zich richten op het opbouwen van vertrouwen. Het aanpassen van rigide beleidsstructuren om ruimte te maken voor een meer flexibele en mensgerichte aanpak is essentieel. Daarnaast zijn persoonlijke benaderingen en het stellen van realistische doelen belangrijk om tot een constructieve samenwerking te komen.

De hoofdvraag kan daarmee als volgt worden beantwoord: professionals ervaren aanzienlijke uitdagingen in het omgaan met soevereine burgers, voornamelijk vanwege hun wantrouwen en (soms) agressieve communicatie. Een succesvolle aanpak vereist begrip, gelijkwaardigheid en een flexibele benadering die rekening houdt met de persoonlijke omstandigheden en behoeften van soevereinen. Door vertrouwen op te bouwen en een persoonlijke, niet-oordelende houding aan te nemen, kunnen professionals effectiever inspelen op de hulpvragen van deze groep.

8.2. Aanbevelingen

Kijkend naar de beantwoording van de hoofdvraag en de discussie die daarbij hoort, kunnen er een aantal aanbevelingen worden gedaan. Hieronder worden ze uiteengezet:

1. **Het ontwikkelen van kennis over de doelgroep:** momenteel worden er al trainingen aangeboden over de soevereinenbeweging binnen Nederland. Deze trainingen worden over het algemeen gegeven op basis van het beschikbare onderzoek, dat veelal een veiligheidscomponent kent. De aanbeveling zou zijn om trainingen of een hand-out te ontwikkelen die ook ingaat op de motivaties achter hun soeverein gedachtegoed, en hoe zij benaderd willen worden.
2. **Gesprekstechnieken:** het is aan te raden om professionals te trainen in specifieke communicatietechnieken voor het omgaan met soevereine burgers. Dit kan hen helpen om kalm en effectief te blijven in uitdagende situaties.
3. **Flexibel beleid en maatwerk:** organisaties moeten hun beleid herzien om meer flexibiliteit en mensgerichtheid toegestaan. Dit kan bijdragen aan een betere afstemming op de individuele behoeften van soevereinen.
4. **Vertrouwen in de professional:** In het verlengde daarvan is het van belang dat professionals het vertrouwen van de organisatie krijgen om te handelen naar hun eer en geweten en te vertrouwen op de expertise van de professional. Kost een casus meer tijd, bijvoorbeeld om een vertrouwensband op te bouwen? Geef de professional de ruimte.
5. **Stimuleren van samenwerking binnen organisaties & ontwikkelen van een handelingskader:** Het is van belang dat binnen de organisatie goed wordt samengewerkt. Soms gaat er binnen verschillende afdelingen informatie verloren die nuttig zou zijn in de omgang met soevereine mensen. Ook het ontwikkelen van een handelingskader (zonder dit vast te leggen in een procedure) biedt professionals ruimte en houvast.
6. **Opbouwwerk en bemoeizorg:** Voor mensen binnen de soevereine beweging waarvan bekend is dat het zorgwekkende zorgmijders zijn, is de inzet van bemoeizorg een mogelijke oplossing. Voor bijvoorbeeld een gemeente zou het stimuleren van de maatschappelijke betrokkenheid onder bekende mensen met soeverein gedachtegoed door middel van opbouwwerk helpend kunnen zijn.

8.3. Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Op basis van het onderzoek in deze thesis kunnen er vier aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek. Hieronder worden ze uiteengezet.

1. **Participatief actieonderzoek met professionals:** een participatief actieonderzoek waarbij professionals betrokken worden bij het ontwikkelen en evalueren van interventies kan leiden tot meer context specifieke en effectieve oplossingen. Dit zou niet alleen relevant zijn voor de omgang met soevereine mensen, maar ook met andere doelgroepen die moeilijk bereikbaar zijn, of een afstand hebben tot de maatschappij en samenleving.

2. **Stimuleren van maatschappelijke betrokkenheid onder soevereine beweging:** het zou interessant zijn onderzoek te doen naar het stimuleren van de maatschappelijke betrokkenheid binnen de soevereine beweging. Hoe zou dit bij kunnen dragen aan het opbouwen van een vertrouwensband tussen overheid en mensen binnen de beweging?
3. **Longitudinaal onderzoek:** een longitudinale studie kan de ontwikkeling van de soevereine beweging in Nederland in de loop van de tijd volgen en inzicht bieden in de factoren die bijdragen aan radicalisering en sociale isolatie.
4. **Vergelijking van beleid en aanpak tussen gemeenten:** een vergelijkend onderzoek tussen gemeenten kan inzicht bieden in welke beleidsmaatregelen en benaderingen het meest effectief zijn in de omgang met soevereine burgers en het voorkomen van escalatie.

Hoofdstuk 9: Literatuurlijst

- Babbie E. R. (2007). *The practice of social research* (11th ed.). Thomson Wadsworth.
- Baldino, D., & Lucas, K. (2019). Anti-government rage: understanding, identifying and responding to the sovereign citizen movement in Australia. *Journal Of Policing, Intelligence And Counter Terrorism*, 14(3), 245–261. <https://doi.org/10.1080/18335330.2019.1663443>
- Barkun, M. (2015). Conspiracy theories as stigmatized knowledge. *Diogenes*, 62(3-4), 114-120. <https://doi.org/10.1177/0392192116669288>.
- Berger, J.M. "Without Prejudice: What Sovereign Citizens Believe." Washington, D.C.: Program on Extremism at George Washington University, 2016.
- Boon, A. K., & De Ruiter, B. (1984). Amsterdam en zijn krakers, een onderzoeksnotitie. *Sociologische Gids*, 31(2), 184–189. <https://rjh.ub.rug.nl/sogi/article/download/20372/17844>
- Bovens, M., & Wille, A. (2011). Politiek vertrouwen in Nederland: Tijdelijke dip of definitieve daling. *R. Andeweg & J. Thomassen (red.), Democratie doorgelicht. Het functio-neren van de Nederlandse democratie*, 21-43.
- Bringmann, L. F., Elmer, T., & Eronen, M. I. (2022). Back to basics: The importance of conceptual clarification in psychological science. *Current Directions in Psychological Science*, 31(4), 340–346. <https://doi.org/10.1177/09637214221096485>
- *Burgerschap is het fundament van onze samenleving* – *EduKitchen.nl.* (z.d.). <http://edukitchen.nl/burgerschap-is-het-fundament-van-onze-samenleving/>
- Carman, K. L., Dardess, P., Maurer, M., Sofaer, S., Adams, K., Bechtel, C., & Sweeney, J. (2013). Patient and family engagement: a framework for understanding the elements and developing interventions and policies. *Health Affairs*, 32(2), 223–231. <https://doi.org/10.1377/hlthaff.2012.1133>
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2017). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. Los Angeles, CA: Sage.
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative sociology*, 13(1), 3-21.

- Davy, U. (2014). How Human Rights Shape Social Citizenship: On Citizenship and the Understanding of Economic and Social Rights. *Washington University Global Studies Law Review*, 13, 201-264.
- De Boer, L. (2024). Soevereinen en autonomen in recht en rechtspraak: een overzicht. *Nederlands Juristenblad NJB*, 2024(5), 300-315. Artikel NJB 2024/254.
- De Graaf, B. (2012). Van 'helsche machines' en Russische provocateurs - De strijd tegen het anarchisme in Nederland. *Tijdschrift Voor Geschiedenis*, 125(3), 314–331. <https://doi.org/10.5117/tvgesch2012.3.gra2>
- De Goffau, M. (2023, 22 oktober). Deze vrouw werd 'soverein', maar kwam alleen maar dieper in de schulden: 'Wat ben ik dom geweest' *Metronieuws.nl*. <https://www.metronieuws.nl/geld-carriere/2023/10/soverein-pointer-alleen-maar-dieper-schulden-spijt/>
- Dzur, A. W. (2004). Democratic professionalism: Sharing authority in civic life. *The good society*, 13(1), 6-14.
- Dzur, A. W. (2015). Democratic professionalism. In *Penn State University Press eBooks*. <https://doi.org/10.1515/9780271035079>
- Dzur, A. (2016). Participatory Democracy in Unlikely Places: What Democratic Theorists Can Learn from Democratic Professionals: *Democratic Theory*, 3(2). <https://doi.org/10.3167/dt.2016.030206>
- Eady, G., Nagler, J., Guess, A. M., Zilinsky, J., & Tucker, J. A. (2019). How many people live in political bubbles on social media? Evidence from Linked Survey and Twitter data. *SAGE Open*, 9(1), 215824401983270. <https://doi.org/10.1177/2158244019832705>
- Fassin, D. (2013). On resentment and Ressentiment. *Current Anthropology*, 54(3), 249–267. <https://doi.org/10.1086/670390>
- Fiebig, V., & Koehler, D. (2022). Uncharted Territory: Towards an Evidence-Based Criminology of Sovereign Citizens Through a Systematic Literature Review. *Perspectives on Terrorism*, 16(6), 34–48. <https://www.jstor.org/stable/27185090>
- Freeman, S., Skinner, K., Middleton, L., Xiong, B., & Fang, M. L. (2020). Engaging Hard-to-Reach, hidden, and Seldom-Heard populations in research. In *International perspectives on social policy, administration, and practice* (pp. 81–91). https://doi.org/10.1007/978-3-030-34390-3_11

- v/d/f Fransen, H. (2023). *De overheid heeft niks over mij te zeggen*. <https://media-01.imu.nl/storage/genezendvermogen.nl/2619/boek-henk-vdf-fransen-autonomie-definitief-cover-yes.pdf>
- Haile, Z. T. (2023). Power analysis and exploratory research. *Journal of Human Lactation*, 39(4), 579–583. <https://doi.org/10.1177/08903344231195625>
- Helmholtz, Richard H. (1999) "Magna Carta and the ius commune," *University of Chicago Law Review*: Vol. 66: Iss. 2, Article 1.
- Hobbes, T. (2017). *Leviathan*. National Geographic Books.
- Hobbes, T., Locke, J., & Rousseau, J. (2023). *Gateway to the Social Contract: Selections from Thomas Hobbes' Leviathan, John Locke's Second Treatise on Government, and Jean-Jacques Rousseau's The Social Contract*. Gateway Editions.
- Hodge, E. (2019). The sovereign ascendant: financial collapse, status anxiety, and the rebirth of the sovereign citizen movement. *Frontiers in Sociology*, 4. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2019.00076>
- Hurenkamp, M. E. A. (2017). *Met opgeheven hoofd: Sociaal burgerschap aan het begin van de 21e eeuw*. [, Universiteit van Amsterdam]. Van Genneep.
- Hurenkamp, M., & Tonkens, E. (2020). Ontwerpprincipes voor betere burgerparticipatie. *Bestuurskunde*, 29(1), 54–63. <https://doi.org/10.5553/bk/092733872020029001007>
- Hussain, S. J., & Cohen, L. G. (2017). Exploratory studies: a crucial step towards better hypothesis-driven confirmatory research in brain stimulation. *The Journal of Physiology*, 595(4), 1013–1014. <https://doi.org/10.1113/jp273582>
- Kavka, G. S. (1983). Hobbes's War of All Against All. *Ethics*, 93(2), 291–310. <https://doi.org/10.1086/292435>
- Kent S. A. (2015). Freeman sovereign citizens and the challenge to public order in british heritage countries. *International Journal of Cultic Studies* 1–15.
- Kraan van der, M. (2023, 14 september). Soevereine burgers doen niet meer mee. Mare Online. <https://www.mareonline.nl/achtergrond/de-soevereine-burgers-doen-niet-meer-mee/>
- Krekó, P. (2020). Countering Conspiracy Theories and Misinformation. In Butter, M., & Knight, P. (Eds.). (2020). *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*. London: Routledge. pp. 242-256.

- Kro-Ncrv. (2023a, september 9). *Deurwaarders krijgen vaker te maken met ‘autonome burgers’ die weigeren te betalen: AIVD waarschuwt voor beweging*. KRO-NCRV. <https://pointer.kro-ncrv.nl/deurwaarders-te-maken-autonome-burgers-die-weigeren-betalen>
- Leven als Mens. (2024, 7 mei). Leven Als Mens. <https://levenalsmens.nl/>
- Loshini Naidoo (2012). *Ethnography: An Introduction to Definition and Method, An Ethnography of Global Landscapes and Corridors*, Dr. Loshini Naidoo (Ed.), ISBN: 978-953-51-0254-0, InTech, Available from: <http://www.intechopen.com/books/an-ethnography-of-global-landscapes-and-corridors/introduction-toethnography>
- Maxwell, J. A. (2013). *Qualitative Research Design: an interactive approach: An Interactive Approach*. SAGE.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2023, 19 april). *Nederlandse nationaliteit verliezen*. Nederlandse nationaliteit | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nederlandse-nationaliteit/nederlandse-nationaliteit-verliezen#:~:text=U%20kunt%20wel%20uw%20Nederlandse,ook%20uw%20Nederlandschap%20actief%20Ointrekken>.
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2024b, juni 11). *Anti-institutioneel extremisme*. Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland | Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid. <https://www.nctv.nl/onderwerpen/dtn/anti-institutioneel-extremisme>
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2024, 11 april). *Met de rug naar de samenleving - Een analyse van de soevereinenbeweging in Nederland*. Rapport | Rijksoverheid.nl. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2024/04/09/tk-bijlage-24401640-fenomeenanalyse-soevereinen>
- Naderifar, M., Goli, H., & Ghaljaie, F. (2017b). Snowball sampling: a purposeful method of sampling in qualitative research. *14*(3). <https://doi.org/10.5812/sdme.67670>
- Neuman, W. L. (2013). *Social research methods: Qualitative and Quantitative Approaches*.
- NOS. (2023, 8 november). *Burgemeester Gorinchem op de Markt bedreigd met de dood*. NOS. <https://nos.nl/artikel/2497065-burgemeester-gorinchem-op-de-markt-bedreigd-met-de-dood>

- NOS. (2023, 2 december). *Hoge Raad bezorgd over “autonomen”*: “Kwetsbare burgers die verder wegzakken”. <https://nos.nl/artikel/2500032-hoge-raad-bezorgd-over-autonomen-kwetsbare-burgers-die-verder-wegzakken>
- Park, S., Forepaugh, C., & Hong, Y. (2023). Understanding the association of subjective perception and emotional resentment with micro- and Macro-Level violence: A Multilevel SEM Examination of Relative Deprivation Theory. *Crime & Delinquency*. <https://doi.org/10.1177/00111287231197406>
- Pierre, J. M. (2020). Mistrust and Misinformation: A Two-Component, Socio-Epistemic Model of Belief in Conspiracy Theories. *Journal of Social and Political Psychology*, 8(2), 617-641. <https://doi.org/10.5964/jspp.v8i2.1362>
- Pytyck, J., & Chaimowitz, G. (2013). The sovereign citizen movement and fitness to stand trial. *International Journal of Forensic Mental Health*, 12(2), 149–153. <https://doi.org/10.1080/14999013.2013.796329>
- Rathje, J. (2022). Driven by Conspiracies: The Justification of Violence among “Reichsbürger” and Other Conspiracy-Ideological Sovereignists in Contemporary Germany. *Perspectives on Terrorism*, 16(6), 49–61. <https://www.jstor.org/stable/27185091>
- Rijksoverheid (2023). Richtlijnen: instructie hoe gaat u om met burgers die zich soeverein willen verklaren. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/richtlijnen/2023/11/02/instructie-hoe-gaat-u-om-met-burgers-die-zich-soeverein-willen-verklaren/Instructie+-hoe+gaat+u+om+met+burgers+die+zich+soeverein+willen+verklaren+v2.pdf>
- Rochon, T. R. (2018). *Culture moves*. <https://doi.org/10.2307/j.ctv346r3k>
- Rousseau, J., & Cole, G. D. H. (2003). *On the Social Contract*. Courier Corporation.
- Rutjens, B. T., & Većkalov, B. (2022). Conspiracy beliefs and science rejection. *Current Opinion in Psychology*, 46, 101392.
- Sarteschi, C. M. (2020). Correction to: Sovereign Citizens: A Psychological and Criminological analysis. In *SpringerBriefs in psychology* (p. C1). https://doi.org/10.1007/978-3-030-45851-5_8
- Saunders M., Lewis P., Thornhill A. (2010). *Research methods for business students* (5th ed.). Pearson

- Schaap, L., Hendriks, F., Karsten, N., van Ostaaijen, J., & Wagenaar, C. C. L. (2019). Ambitieuze en ambivalente vernieuwing van de lokale democratie in Nederland. *Bestuurswetenschappen*, 73(2), 47-69.
- Schinkel, W., & van Houdt, F. (2009). Aspecten van burgerschap. Een historische analyse van de transformaties van het burgerschapsconcept in Nederland. *Beleid & maatschappij*, 36(1), 50–58. Retrieved from <http://hdl.handle.net/1765/31680>
- Seargeant, P., & Tagg, C. (2019). Social media and the Future of open Debate: A user-oriented approach to Facebook’s filter bubble conundrum. *Discourse, Context and Media*, 27, 41–48. <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2018.03.005>
- “Soevereinen zijn vooral heel hinderlijk” | VNG. (2023, 16 september). VNG. <https://vng.nl/artikelen/soevereinen-zijn-vooral-heel-hinderlijk>
- Tonkens, E., Hoijsink, M., & Gulikers, H. (2013). Democratizing social work: From New Public Management to democratic professionalism. *Professionals under pressure: The reconfiguration of professional work in changing public services*, 161-178.
- Tonkens, E., Hurenkamp, M. (2023, 20 juli). We moeten het over het gezag van burgers hebben. Sociale Vraagstukken. <https://www.socialevraagstukken.nl/we-moeten-het-over-het-gezag-van-burgers-hebben/>
- Sarteschi, C. M. (2021). Sovereign citizens: A narrative review with implications of violence towards law enforcement. *Aggression And Violent Behavior*, 60, 101509. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101509>
- Sarteschi, C. M. (2020). The Origins of the Sovereign Citizen Movement. In *SpringerBriefs in psychology* (pp. 1–8). https://doi.org/10.1007/978-3-030-45851-5_1
- Schillemans, T., & den Otter, P. (2014). Groeiend ongemak. Bestuurderspartijen en de constructie van het vertrouwen in de overheid. *Bestuurskunde*, 23(2), 61-70.
- Swedberg, R. (2020). Exploratory research. In *Cambridge University Press eBooks* (pp. 17–41). <https://doi.org/10.1017/9781108762519.002>
- Switzer, J. H. (2022). *I am sovereign’: a morphological examination of the sovereign citizen ideology* (Doctoral dissertation, Dissertation University of Newcastle).

- Tuckness, Alex, "Locke's Political Philosophy", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2024 Edition)*, Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), Geraadpleegd op: <https://plato.stanford.edu/archives/sum2024/entries/locke-political/>.
- Thompson A., Stringfellow L., Maclean M., Nazzal A. (2021). Ethical considerations and challenges for using digital ethnography to research vulnerable populations. *Journal of Business Research*, 124, 676–683. Crossref.
- Van Rees – van Bekkum, M. (2024). *De Soevereine Paradox. Een verkennend onderzoek naar soevereiniteit in Nederland*. Stageverslag voor Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Universiteit voor Humanistiek.
- Van Der Vossen, B. (2017). Libertarianism. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.86>
- Wieringa, R. (2023, 22 november). Stembureaus hebben instructie voor 'soevereine' burgers: 'Procedure bestaat niet'. *NRC*. <https://www.nrc.nl/nieuws/2023/11/22/stembureaus-hebben-instructie-voor-soevereine-burgers-procedure-bestaat-niet-a4181796>
- Wilkinson, S. (1998). Focus group methodology: a review. *International Journal of Social Research Methodology*, 1(3), 181–203. <https://doi.org/10.1080/13645579.1998.10846874>
- Williams, D. M. (2018). Contemporary anarchist and anarchistic movements. *Sociology Compass*, 12(6). <https://doi.org/10.1111/soc4.12582>

Hoofdstuk 10: Bijlagen

10.1. Datamanagementplan

Project abstract:

Mijn doel is om bestaande academische kennis te combineren met mijn eigen eerdere inzichten uit onderzoek voor het Ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK) en nieuwe inzichten uit interviews met eerstelijnsprofessionals. Dit alles met als doel een handelingsperspectief te ontwikkelen voor democratische professionals in Nederland, met betrekking tot het omgaan met mensen die een soeverein gedachtegoed aanhangen. Ik wil begrijpen hoe deze individuen zichzelf zien en hoe zij eerstelijnswerkers benaderen. Daarnaast wil ik van eerstelijnswerkers leren wat effectieve en minder effectieve benaderingen zijn in de omgang met mensen die een soeverein gedachtegoed hebben.

ID: 151285

1. Algemene kenmerken project

Vul de onderstaande tabel in voor de projectgegevens.

DMP template versie nummer	1.1 (niet veranderen!)
Project nummer (indien van toepassing)	
Titel van het project	Werktitel: effectieve benaderingen voor het omgaan met soevereinen.
Naam Research folder op de UvH R: schijf	Effectievesoevereinen
Naam leerstoelgroep	Burgerschap en humanisering van de samenleving
Naam voorzitter leerstoelgroep	Thomas Kampen
Name scriptie begeleider	Menno Hurenkamp
Start datum scriptie onderzoek	8 mei 2024
Geplande einddatum scriptie onderzoek	28 juni 2024
Check datum scriptie begeleider	28 juni 2024

2. Data verzameling

2.1 Voor de dataverzameling zal ik:

Nieuwe data aan bestaande databestanden toevoegen

Bestaande data aan elkaar gaan koppelen

Nieuwe data gaan verzamelen

Bestaande data gaan gebruiken

2.2 Wanneer je bestaande data hergebruikt, heb je daar toestemming voor van de data eigenaar?

- Ja en ik heb daar toestemming voor

2.3 Ga je samenwerken met derde partijen tijdens de dataverzameling, zoals een zorginstelling en/of andere partijen die jou data verstrekken en heb je daarvoor goede afspraken gemaakt?

- Nee, ik werk niet samen met derde partijen

2.4 Welke methode(n) ga je gebruiken voor de verzameling van nieuwe data?

- (Social) media analyse
- Documentanalyse (archiefstudie)

- Individuele interviews (semi) gestructureerd

2.5 Vink de juiste opties aan en beschrijf welke instrumenten je gaat gebruiken voor de dataverzameling.

- audio recording instrumentarium

3. Data opslag

3.1 Beschrijf waar je de data opslaat, beginnend met de opslag bij de UvH.

- Ik zal de data opslaan op de Rschijf
- Alle verwerkte data (die anoniem en niet herleidbaar zijn) worden opgeslagen op mijn laptop, achter een beschermde folder met een wachtwoord.

3.2 Welke type data ga je verzamelen, geeft bestandstype, format en grootte.

Bestands type	Format	Grootte
Audio voor 14+ interviews van ongeveer een uur tot anderhalf uur	MP3	100 - 200 MB
Getranscribeerde interviews	Word	Minder dan 1 MB

3.3 Moet je niet digitale data bewaren voor jouw onderzoek? Als dat zo is, beschrijf welke data, of het persoonsgegevens betreft en wie er toegang heeft tot die data.

Persoonsgegevens en uitgewerkte interviews worden opgeslagen op de R schijf van de UvH. de toestemmingsformulieren worden geïncand en ook op de Rschijf opgeslagen. Daarna worden ze op papier vernietigd.

4. Data analyse

4.1 Welke methode ga je gebruiken voor de data analyse?

- De gegevens worden anoniem verwerkt.
- Dit interviews worden gescreefd en daarna via ATLAS.ti gecodeerd.

4.2 Welke software ga je gebruiken voor het verwerken, analyseren en visualiseren van jouw data?

- Atlas-Ti

5. Participanten en persoonsgegevens

5.1 Ga je gegevens van mensen verzamelen voor jouw onderzoek?

- Ja

De gegevens worden anoniem verwerkt. Zodat ze ook niet terug kunnen leiden naar de respondenten zelf.

5.2 Lees alsjeblieft de Hoofdlijnen beleid op [deze pagina van het intranet van de UvH](#) en kruis de opties hieronder aan.

- Ik zal mijn voorstel en het DMP bij de tweede lezer indienen voor ethische toetsing
- Ik heb de Hoofdlijnen beleid gelezen en zal me daaraan houden

5.3 Beschrijf de participanten in jouw onderzoek en geef aan of het een kwetsbare groep betreft.

Eerstelijns werkers die in contact staan met soevereine burgers. Hierbij is te denken aan politie agenten, gemeenteambtenaren en sociaal werkers van sociale wijkteams. Ik ga ook soevereine burgers zelf interviewen.

Ik moet eerlijk bekennen dat het nog onbekend is of deze mensen onder een kwetsbare groep voelen. Mijn aanname is dat dit wel het geval kan zijn.

5.4 Welke persoonsgegevens ga je verzamelen? Vink aan en geef aan waarom je die data nodig hebt.

- Geluidsoptnamen die kunnen leiden tot identificatie van een persoon
- Lidmaatschap van vakvereniging
- Politieke overtuiging
- Religieuze of filosofische overtuiging
- Nationaliteit, geboorteland of geboorteplaats
- Gender
- Contactgegevens beperkt (bijv. enkel naam, e-mail)

5.5 Welk recht heb je om de persoonsgegevens die je hebt aangevinkt te verzamelen?

- Informed consent

5.6 Is er op enig moment in het onderzoeksproces een derde partij die door jou verzamelde persoonsgegevens bewerkt? Dan moet die partij een verwerkersovereenkomst hebben met de UvH. Geef de naam van de partij en de link naar de website.

- Nee

5.7 Beschrijf hoe je de participanten registreert en hoe je de persoonsgegevens gescheiden houdt van de onderzoeksgegevens.

Eenzijds worden persoonsgegevens opgeslagen op een PD folder. De uitkomsten van de interviews worden op een andere folder opgeslagen.

6. Informatie and toestemming

6.1 Beschrijf hoe je participanten informeert over het onderzoek en op welke manier je toestemming verkrijgt.

Ik maak gebruik van een informed consent formulier. De respondenten die geïnterviewd worden zijn op de hoogte van het onderzoek.

6.2 Krijgen participanten of hun vertegenwoordigers een beloning voor het meedoen aan het onderzoek?

- Nee

6.3 Worden participanten, of hun vertegenwoordigers 'gedebriefed' direct na afloop van de dataverzameling of aan het einde van het project. Zo ja, beschrijf op welke manier.

- Ja

Er zal vertelt worden wat er met de resultaten gebeurt en op welke manier ze worden geanalyseerd. De respondenten krijgen te weten wat er met hun gegevens gebeurt, hoe ze worden opgeslagen, en worden verwijderd. Ze krijgen een kopie van de resultaten en analyse.

7. Privacy and Beveiliging van persoonsgegevens

7.1 Wanneer je met hele grote datasets werkt, en systematisch, vaak automatisch persoonsgegevens verzamelt, zoals dat in het bedrijfsleven gebeurt, dan ben je verplicht om een zogenaamde Data Protection

10.2. Informed consentformulier

Informed Consent: toestemmingsverklaring voor deelname aan wetenschappelijk onderzoek

Betreft deelname aan een thesisonderzoek over democratische professionaliteit voor eerstelijns werkers in hun omgang met mensen met soeverein gedachtegoed in Nederland. Dit ter afronding van de Master Burgerschap & Kwaliteit van Samenleven aan de Universiteit voor Humanistiek. De gegevens vergaart in dit onderzoek worden alleen door mij, de onderzoeker, gebruikt. De gegevens worden vervolgens geanonimiseerd en verwerkt in mijn thesis. Het onderzoek heeft als doel om handvaten aan te reiken die eerstelijns werkers kunnen gebruiken in hun contact met mensen met soeverein gedachtegoed.

Onderzoeksvraag: "Welke uitdagingen ervaren professionals in het omgaan met mensen die zichzelf 'soeverein' verklaren, en wat in hun aanpak ervaren zij als meer en minder succesvol?"

Graag de onderstaande punten aanvinken of akkoord aangeven:

Ik ben van tevoren over het onderzoek geïnformeerd, ik wist daarmee dat er een onderzoek zou plaatsvinden.	☐
Ik heb al mijn vragen over het onderzoek en data verwerking kunnen stellen.	☐
Ik heb over mijn deelname aan het onderzoek kunnen nadenken.	☐
Ik heb recht mijn toestemming op ieder moment weer in te trekken zonder dat ik daarvoor een reden hoeft op te geven.	☐
Ik stem toe met deelname aan het onderzoek en geef hierbij tevens toestemming voor het gebruik van mijn onderzoeksgegevens. De gegevens worden geanonimiseerd.	☐
Ik stem toe met een audio opname van het interview, de onderzoeker vernietigt de opname na verwerking van de resultaten en wordt daarmee nooit bewaard of gedeeld met derden.	☐

Naam:

Adres:

E-mailadres:

Geboortedatum: .

Telefoonnummer:

Handtekening:

Datum: .

Ondergetekende, verantwoordelijke onderzoekers, verklaren dat de hierboven genoemde persoon zowel schriftelijk als mondeling over het bovenvermelde onderzoek is geïnformeerd.

Handtekening en naam van interviewer: Merel van Rees – van Bekkum Datum: 5 mei 2024

10.3. Topiclist interviews

	Doel:	Inzicht krijgen in de wat eerstelijns werkers verstaan onder soevereine mensen, hoe het contact tot stand komt en welke handvatten dit contact kan bevorderen.
	Voorgestelde duur:	Max. 50 – 1,5 uur, afhankelijk van het interview
	Informed consent	<ul style="list-style-type: none"> • Zou je het informed consent formulier willen invullen? • Uitleg over informed consent bij begin interview • Geluidsopname van interview • Recht op informatie verwerking en inzage
Nr.	Topics	Vragen
1	Introductie Iets vertellen over wie je bent; zowel wij als onderzoeker Doel interview introduceren Achtergrond; Studie; Werk;	<ul style="list-style-type: none"> • Zou je, je misschien kunnen voorstellen? • Werk je momenteel, zo ja, wat doe je als werk? • Wat is je achtergrond?
2	Aanraking met soevereine mensen in je werk Keuze voor autonomie	<ul style="list-style-type: none"> • Zou je kunnen vertellen hoe je in aanraking met gekomen met soevereine mensen? • Op welke manier maak je contact met soevereine mensen? • Hoe gaat dit contact? • Merk je dat de doelgroep zich radicaliseert? • Hoe komt de doelgroep in contact met achtergrond
3	Definitie Soevereine mensen Interpretatie van wetgeving	<ul style="list-style-type: none"> • Kun je wat vertellen over de beweging? • Hoe komt een soevereine burger in contact met de doelgroep? • Wat geloven de meeste soevereine mensen? • Onderscheid tussen soevereine mensen? Wat zijn de verschillende groepen mensen? • Interpretatie van wetgeving. Veel van de doelgroep heeft een eigen taal ontwikkelt, zie je dit ook in je werkzaamheden? • Link tussen soevereine mensen & kwetsbare doelgroepen? • Veel nieuwsmedia en overheidsorganisaties spreken over 'soevereine mensen'. Ik merk dat deze definitie door vrije mensen zelf niet gebruikt wordt. Waar komt die definitie vandaan? • Waarom is deze definitie misschien verkeerd? • Is er een link soevereine mensen en complottheorieën?
4	Beeld van Media & Samenleving	<ul style="list-style-type: none"> • Klopt het beeld dat de media schetst over soevereine mensen? • Is er iets wat de media niet laat zien over soevereine mensen? • Soevereine mensen hebben een bepaald beeld van de samenleving? Heb je een idee hoe zij dit zien? • Zijn er momenten waarop soevereine mensen in conflict komen met hun eigen omgeving?
5	Overheidsorganisaties	<ul style="list-style-type: none"> • Waar denk je dat de apathie of soms zelfs haat van soevereine mensen naar de overheid vandaan komt? • Kun je wat vertellen hoe het contact tussen (semi-)overheidsorganisaties en soevereine mensen toelichten? • Waar denk je dat het contact spaak loopt? • Waarom zijn eerstelijns werkers bij (semi-)overheidsinstanties wel of niet instaat om het vertrouwen (of in iedergeval) een dialoog kunnen helpen?
7	Democratische professionaliteit & zorgethiek	<ul style="list-style-type: none"> • Uitleg over wat democratische professionaliteit is, mocht dit nodig zijn. • Zouden democratische principes kunnen helpen bij het contact tussen eerstelijns werkers en soevereine mensen kunnen helpen? • Zou een zorgethisch perspectief kunnen helpen?
8.	Informed consent	<ul style="list-style-type: none"> • Zou je het informed consent formulier willen invullen? • Uitleg over informed consent bij afsluiting • Nog eerstelijns werkers die je kent voor interview? • Vervolg van onderzoek Verwerking van gegevens Amsterdam: in de gesprek met de soevereinen.

10.4. Codeerschema

	Code	Uitleg	Fragment
MO	Diepe wens voor een andere samenleving	Uitspraken waarin naar voren komt dat een van de motivaties van soevereinen een diepe wens voor een andere samenleving is.	"Maar als je dat dan afzet waar hij was, dat is natuurlijk een wereld van verschil, maar toch is die gedachtegang belangrijker. Dat er een nieuwe, betere wereld komt, is belangrijker dan alle zaken die hij had opgebouwd in zijn leven." (R3)
MO	Maatschappelijke betrokkenheid	Fragmenten die laten zien dat een van de motivaties voor soeverein gedachtegoed maatschappelijke betrokkenheid is.	"Nou, ik vind het ook wel passen, hè, want als je nadenkt over het autonome gedachtegoed en daar linkt het soevereine gedachtegoed denk ik ook wel aan, hè die zelfbeschikking en het geluk kunnen vinden en je eigen beslissingen maken en je eigen voedsel hebben. Vredelievend het gaat heel erg uit van juist met elkaar samenleven maar wel op een manier waar we allemaal mee in kunnen stemmen." (R4)
Uitingen van soeverein gedachtegoed			
UIT	Geen belasting(en) meer betalen	Uitspraken die laten zien dat sommige soevereine mensen kiezen om geen belasting te betalen.	"(...)Behalve heel veel schulden, want hij heeft meer dan anderhalf jaar niks betaald, hypotheek en belastingen en de hele nou alles ergens aan voldaan. Dus hij is op een gegeven moment gescheiden. Hij staat. Ik moet even de deur openen". (R3)
UIT	Het sturen van brieven & documenten	Fragmenten die laten zien dat soevereinen brieven sturen naar (semi-)overheidsorganisaties	"Ja klopt, maar ik zeggen, we hebben 28 brieven ontvangen. Daar worden op dit moment zes personen besproken." (R2)
UIT	Het starten van een rechtszaak	Uitspraken die spreken over het starten van een rechtszaak.	"Ik had een procedure waarin ik persoonlijk werd aangeklaagd, omdat ik zogenaamd onrechtmatig gehandeld zou hebben. Maar die vordering is afgewezen."(R5)
UIT	Geweld	Uitspraken die spreken van het gebruik van geweld onder soevereine mensen richting de samenleving of anderen	"Nou, voornamelijk wel richting de richting de staat en eventueel richting de politie dergelijke, dat ze hun dat ze toch echt wel uitgaande richting geweld groep, dat dat geloof ik wel zeker. Onderzoeker (Merel): Jij gelooft wel dat er echt een ondertoon zit van toch wel een bepaalde agressie? Respondent #2 (Gemeentebtenaar): Ja.
UIT	Benoemen van vredesofficier, ambassade of Sherrif	Fragmenten die laten zien dat soevereinen zichzelf benoemen als vredes officier of ambassade of Sherrif	"We hebben andere aantal personen die zich als zijnde Vredes officier benoemd, als of als Sherrif" (R2)
UIT	Betaling voor brieven om andere soevereinen te helpen	Fragmenten waaruit blijkt dat anderen geld vragen voor brieven of juridisch advies	" De meeste brieven zijn eigenlijk gewoon brieven die je kon vinden of internet of waar je tegen betaling toegang tot kon krijgen. " (R2)

UIT	Aanjagers en volgers	Fragmenten waaruit blijkt dat er aanjagers en volgers zijn	"Ja, je hebt, ik denk dat je categorie hebt in in in de hele groep je het natuurlijk die aanjagers die. Die zijn, echt niet gek, ja, tenminste ze worden wappie genoemd vanwege de geloof te overtuigen die ze eigenlijk hebben. Hè, maar ze zijn niet gek, ze weten heel goed wat ze doen en wat ze verkondigen en de personen met een psychische stoornis of de LVB is, die zijn daar echt best wel, die zijn er zwak voor, geloof ik wel zeker, en ik denk dat ik dat die juist die groep de gevaar kunnen. Ze worden omdat ze aangejaagd worden door de anderen." (R2)
UIT	Niet aangeven van kinderen	Uitspraken die spreken over het niet aangeven van kinderen bij de geboorte	"at heel veel kinderen nu niet erkend zijn, eigenlijk binnen de staat, is natuurlijk weer." (R2)
UIT	Vertrekken naar buitenland	Fragmenten die laten zien dat soevereinen geloven dat ze in het buitenland vrijer kunnen leven.	"En, nu hebben we besloten om binnenkort voor een langere periode naar Portugal te gaan"(S2)
UIT	Verspreiding van eigen informatie op verschillende platforms	Uitspraken die laten zien dat de doelgroepen eigen informatie deelt binnen hun eigen groepen en platformen	"(...)dus ze hebben overal contacten en ze hebben eigen een TikTok zit en ze hebben telegram en Facebook en en en ze werden ze worden natuurlijk elke keer ook daar moet je het zeggen dat dat als dat ritme worden, ze elke keer weer mee geconfronteerd met Hetzelfde met met dezelfde mensen, met dezelfde gedachten." (R3)
Worsteling van professionals	Omgeving in kaart brengen	Fragmenten waarin er gesproken wordt over professionals en hun omgang met soevereinen. Of soevereinen en hun omgang met professionals.	"Maar je moet ook denken aan de overige bewoners die wel goede bedoelingen hebben maar ook problemen ervaren. Dat is een afweging die je telkens opnieuw moet maken." (R1)
WP	Procedures en effectiviteit versus maatwerk	Uitspraken die laten zien dat er een worsteling is van professionals tussen procedures en effectiviteit tegenover de maatwerk die zij zouden willen bieden in hun omgang met soevereine mensen.	". Dan kun je twee uur lang praten over pepernoten, zonder dat het iets oplevert. In het begin gaat het vooral niet over "Wat is uw probleem? Laten we samen een oplossing vinden." Misschien komt dat pas bij gesprek vier. Het is ook een kwestie van langdurig investeren in het opbouwen van contact." (R1)
WP	Preventie vs vrijheid	Fragmenten die een spanning laten zien tussen preventief reageren op soeverein gedachtegegoed (met name de misinformatie) en de vrijheid om te geloven waar je in wilt geloven.	"Ja, dat is een spanning met preventie, maar wel op gemeentelijk niveau. Het blijven duidelijk maken van: we begrijpen je verlangen naar vrijheid en je grieven, maar dit gaat niet werken. Je brengt jezelf onherroepelijk in de problemen." (R1)
WP	Geschiktheid organisaties	Uitspraken die laten zien dat er een spanning is tussen welke organisatie of professional het meest geschikt is om in contact te treden wanneer dit nodig is.	"Ik denk dat het vooral gaat over heb kennis over een naratief weet gesprekstechnisch wat je moet doen, heb binnen de organisatie mogelijkheden om dat werkelijk het verschil te mogen maken, hebt dan ook je professionele autonomie,

			werk volgens de gedachte van de theoretische professional." (R6)
WP	Maatschappelijk probleem	Fragmenten die laten zien dat het (met name het gebrek aan vertrouwen) een maatschappelijk probleem is.	"Ik vind dat een maatschappelijk probleem. Ja, dat wantrouwen is een maatschappelijk probleem, en hier hebben we het over een groep van duizend mensen die zichzelf in de problemen kunnen brengen, en vervolgens ook zelf problemen kunnen veroorzaken, waar we als samenleving serieus werk van moeten maken. Maar dat is natuurlijk wel de eerste vraag, vind je dit een probleem? Dat doe ik ook altijd in mijn presentaties, op een gegeven moment: oké, we hebben dit gezien, we hebben een indruk. Is dit een probleem, waarom en voor wie precies? Daar moet de discussie beginnen." (R1)
WP	Moeizame gesprekken	Uitspraken die laten zien dat het contact tussen soevereine mensen en professionals moeizaam verloopt.	"(...)dat dat was een een gesprek gepland voor een uur. Nou, uiteindelijk hebben en ik twee uur gezeten met z'n en we waren allebei helemaal leeg gezogen dus dat was ja, dat was een heel intens gesprek." (R2)
WP	Onderliggende zorgvragen	Fragmenten die laten zien dat er onderliggende zorgvragen liggen aan de uitingen die soevereinen geven door middel van bijvoorbeeld sturen van brieven.	"maar ze ook eigenlijk dat uit eigenlijk, uit die die lancering proces te halen. Dus daar is zeker wel een een, een win in te vinden en te halen ook. Maar die die zorgvraag die hier zeker bij bepaalde mensen absoluut, ja." (R2)
WP	Gebrek aan kennis	Uitspraken die laten zien dat een gebrek aan kennis soms een worsteling is.	(...) "Maar ik merk dat ik nu minder in die casussen zit, dan toen ik ingezet werd, dat is ook weer, ja, dat vind ik wel een beetje een dilemma. Dat ik daar ja minder op de hoogte, wat om te zeggen dat ik minder op de hoogte ben van de laatste ontwikkeling." (R3)
Effectieve benaderingen			
EB	(Wederzijds) vertrouwen	Uitspraken laat zien wat het belang van (wederzijds) vertrouwen van belang is.	"Dit is het doel wat jij zou willen behalen in jouw leven. En vervolgens gaan we het uitpluizen naar oké, wat doe jij daarin? En wat heb je dan dus nodig? Van misschien een overheid of een instituut? En vervolgens gaan we dat dan weer uitpluizen van nou, maar hoe moet dat dan eruitzien?" (P4).
EB	Samenwerking met verschillende organisaties	Fragmenten die aangeven dat het belangrijk is dat samenwerking tussen verschillende organisaties bijdraagt aan een effectieve benadering.	"Dat hij wel bepaalde uitspraken deed, bijvoorbeeld we mogen wel binnenkomen en komen kijken. Maar hij belde later met de vraag of we willen kijken of we hem toch ergens bij kunnen helpen. Uiteindelijk zijn we gaan kijken naar wat hij nodig had en bleek dat hij schulden had. We vroegen daarbij of de medewerkers van het sociale

			domein hem daarbij wilden helpen. Uiteindelijk zei hij: oké, prima, komt dan mee in gesprek." (P2).
EB	Gelijkwaardige benadering	Uitspraken waaruit blijkt wat het belang is van een gelijkwaardige benadering.	"Want als je daar te weinig van afweet, dan ga je ook jezelf, ja, hoe zeg je dat? Dan ga je jezelf eigenlijk een beetje voor de voeten lopen, dan begrijp je niet wat ze eigenlijk willen." (R3)
EB	Compassie tonen	Fragmenten waaruit duidelijk wordt dat het tonen, maar ook hebben van compassie en empathie bijdraagt aan een effectieve omgang met soevereine mensen.	"Maar dat moet ook op een vriendelijke manier gebeuren, niet badinerend of dreigend, maar met compassie." (R1)
EB	Behoeft in kaart brengen	Uitspraken die het belang van de behoefte van soevereine mensen laten zien.	<i>"Het helpt al enorm als je weet wat hun mogelijke hulpvraag is, dat geeft al een richting hoe je het beste kunt benaderen". (R2)</i>
EB	Informatie verschaffen	Fragmenten die laten zien dat professionals informatie verschaffen over de mogelijkheden of onmogelijkheden van jezelf soeverein verklaren.	"De media is wel voornamelijk voor je wat de media zegt, het klopt niet allemaal, het zit wel een stukje waarheid in dat wel." (R2)
EB	Communicatie & Dienstverlening (lokaal niveau)	Uitspraken die het belang van communicatie en dienstverlening op lokaal niveau laten zien.	"Dus op gemeentelijk niveau kun je nadenken over hoe je dienstverlening is ingericht, hoe de communicatie met burgers verloopt en of je echt de relatie opbouwt in plaats van burgers alleen als consumenten van overheidsdiensten te zien." (P1)
EB	Niet bemoeien als er geen probleem is	Fragmenten die laten zien dat je niet altijd hoeft in te grijpen als een soeverein iemand zich meldt.	<i>"Het is juist bemoeienis en het is beangstigend dat je door een ander gedwongen kunt worden iets te doen." (P5)</i>
EB	Uitnodigingen voor gesprek	Uitspraken die laten dat (semi-)overheidsorganisaties soevereinen uitnodigen voor een gesprek.	"Dat is eigenlijk gewoon de eerste brief van Joh, we hebben die brieven ontvangen, en we willen graag met een gesprek."(R2)
EB	Hulp kunnen bieden	Uitspraken die laten zien dat er hulp geboden kan worden tegen de problematiek waar tegen zij aanlopen.	"Nou, dat hij wel bepaalde uitspraken deed, bijvoorbeeld in dus dat die mag aan was moet komen, dergelijke, en dat we toch willen kijken of we hem ergens bij kunnen helpen, nog om om bepaalde zorg te kunnen bieden of te helpen bij schelen dat heeft ie en uiteindelijk zag ik daar wel de meerwaarde in. Even als we daar kunnen helpen bij die schulden, oké, prima, komt dan mee in gesprek."(R2)
EB	Afspraken nakomen	Fragmenten die laten zien dat het nakomen van afspraken helpt.	"En als je wel gewoon de afspraken nakomt die je hebt opgelegd en nogmaals, hè, in hoeverre jij dat kan waarmaken natuurlijk, want je moet wel gewoon bij de wetgeving blijven die in Nederland geld in wat je kan doen voor hun. Maar als je die afspraken wel naar haar komt of in ieder geval een terugkoppeling geeft, dan merk je wel dat je een soort van vertrouwen wekt bij hun,

			waardoor het volgende contact beter gaat." (R2)
EB	Betrekken bij	Uitspraken waaruit blijkt dat soevereinen betrekken bij mogelijke projecten effectief is.	"Wat je wel merkt, ook bij de twee van de common law dat er natuurlijk mist, ook over de veiligheid in hun eigen wijk-aan een bestraat en dergelijke. En er wordt nu al gekeken of die mensen mee kan laten nemen dat als die de de de straat, zeg maar in hun wijk wordt veranderd. Nou, dat gaat over twee of drie jaar plaatsvinden. (R2)"
EB	Niet laten intimideren	Fragmenten die laten zien dat een hulpverlener of professional zich niet moet laten intimideren	"a, ik denk het rustig benaderen. Deze manier was in het begin heel agressief en dat kan ik wel begrijpen, weg ook vanuit mijn werkervaring. Dus ik bleef rustig en ik deed ook geen stap achteruit, want de meeste hulpverleners doen dat als iemand echt agressief wordt: ze doen een stap achteruit. Maar ik bleef gewoon staan." (R3)
EB	Luisteren naar	Fragmenten die laten zien dat luisteren een belangrijke factor in effectieve benaderingen zijn.	"Ze moeten hun hart ook ventileren en daarbij merk je dat je daar ook veel voor bent, dat ze 's avonds even met je appen of bellen en hun hart even kunnen luchten. En al doe je dat misschien maar tien minuten, dat schept al een band en dat geeft ze alweer meer ruimte in hun hoofd zodat ze verder kunnen." (R3)
Minder effectieve benaderingen	Reageren zonder duidelijk doel	Uitspraken die laten zien dat reageren zonder duidelijk doel een minder effectieve benadering kan zijn.	"Nee, je moet elke brief scannen om te kijken wat erin staat. Soms is er een dreigende toon die apart geregistreerd moet worden, maar meestal gaat het erom gewoon duidelijk te maken dat bepaalde documenten geen effect hebben. Pas bij specifieke hulpvragen kun je overwegen om actie te ondernemen, maar dat verschilt per geval." (R1)
ME	Dreigende of negatieve toon	Fragmenten die laten zien dat het niet effectief is om een dreigende of negatieve toon te gebruiken in de omgang met soevereine mensen.	
ME	Beleid van organisaties zelf	Uitspraken die laten zien dat het beleid van de (semi-)overheidsorganisaties zelf een minder effectieve beandering is.	"Moeten targets gehaald worden en dergelijke verschrikkelijke dingen. Dus het gaat breder dan alleen het oprukkende wantrouwen dat je bij deze doelgroep ziet, maar dat natuurlijk ook in de samenleving zit, als je niet beseft dat dit blijft etteren en politiek gebruikt en misbruikt wordt, dan

			staan we voor een grote uitdaging, maatschappelijk gezien. En dan moet je echt gaan nadenken hoe je dit recht gaat zetten, want wat er de afgelopen 30 jaar misgegaan is, dat is enorm." (R1)
Hulpbehoefte professionals			
HB	Meer tijd voor het opbouwen van vertrouwensband	Uitspraken die laten zien dat er meer tijd nodig is voor een vertrouwensband	Maar je ziet wel bedreigingen. Sommigen zeggen bijvoorbeeld dat ze bij mij beslag komen leggen. Dat kan intimiderend overkomen. Ik word daar niet warm of koud van, maar ik vind het wel een dingetje voor de veiligheid van mijn medewerkers of mijn gezin. Dus daar doe ik melding van bij de politie. We moeten het in de gaten houden. (R5)
HB	Handelingskader of een stappenplan	Uitspraken die het hebben over een handelingskader	"Maar dat je wel een duidelijk kader hebt, oké, dit zijn de mogelijkheden die we hebben, eventueel die we kunnen bieden en meer kan niet, maar dat er naar redelijkheid wordt gekeken, dat dit is de regel en daar blijven bij dat je eigenlijk kijkt. Oké, dit is de regel, maar hoe kunnen we die anders interpreteren?" (P2)
HB	Kennis over de doelgroep	Uitspraken die laten zien dat professionals behoefte hebben aan kennis over de doelgroep, of meer ervaring moeten opdoen.	"kennis over, wat is het thema, dus wie zijn? Wie zijn de mensen? Is misschien een beetje rot. Het is denk ik niet te determineren tot één grote groep. Maar ja, wie zijn de mensen? Wat drijft en wat ze dachten?" (R6)
HB	Professionele vrijheid	Fragmenten die spreken van de professionele vrijheid van professionals in hun werk en handelen	" Ik wil dan ook die positie krijgen, hè! Onderzoeker (Merel): Ja. Respondent #4: Om naar kunnen en naar eer en geweten te kunnen handelen." (R4)
HB	Middelen vrijmaken	Fragmenten die spreken over het vrijmaken van ruimte voor middelen of dit al doen.	"Nou, ik denk dat je specifieke trajecten moet overwegen voor dit soort zaken, en sommige gemeenten zijn daar al mee bezig. Bij dit alles moet je wel de afweging maken hoeveel middelen, tijd en mensen je wilt besteden aan het gedrag van een relatief kleine groep die niet wil meewerken."(R1)
HB	Ontwikkeling Gesprekstechnieken	Uitspraken die laten zien dat het ontwikkelen van gesprekstechnieken in de omgang met (moeilijk bereikbare) doelgroep van belang is.	"k denk dat het vooral gaat over heb kennis over een naratief weet gesprekstechnisch wat je moet doen, heb binnen de organisatie mogelijkheden om dat werkelijk het verschil te mogen maken, hebt dan ook je professionele autonomie, werk volgens de gedachte van de theoretische professional. (R6)"
HB	Terugwinnen door (semi-)overheidsorganisaties,	Fragmenten die het terugwinnen van vrouwen als hulpbehoefte voor professionals geeft.	"Dan zegt hij eigenlijk en dat vond ik heel mooi, gebruik deze groep nou als spiegel en richt het systeem zo in dat men de behoefte niet heeft om het systeem te

	politiek, nieuws en wetenschap		ontvluchten. Toen dacht ik, dit is precies waar het over gaat. Dit is echt waar het over gaat, het systeem zoals we het ooit met elkaar hebben opgezet, en dat zal zijn redenen hebben gehad, waarom het vandaag de dag zo is, maar dat werkt niet meer in deze tijd. Want het roept zoveel meer weerstand en onvrede op, dat je eigenlijk de voedingsbodem creëert als we ervoor kiezen om op deze manier door te gaan. Dan hebben we straks niet 10.000 anti-institutionele burgers, maar drie miljoen" (R4)
HB	Vasthoudend zijn	Fragmenten die laten zien dat vasthoudend kunnen zijn in je werk belangrijk is	"Vasthoudend zijn, ja, dat zijn we ook. We zijn vasthoudend. Als we niet binnenkomen, dan proberen we het gewoon en we blijven doorgaan. Soms houdt het natuurlijk wel op zijn grenzen, maar in de meeste gevallen door die vasthoudendheid komen we binnen."(R3)
HB	Vertrouwen in Professional	Fragmenten die laten zien dat vertrouwen in professional nodig is.	" Ik wil dan ook die positie krijgen, hè! Onderzoeker (Merel): Ja. Respondent #4: Om naar kunnen en naar eer en geweten te kunnen handelen." (R4)